

Mari Hyvärinen

RIKOKSENTEKIJÖIDEN KOKEMUKSIA MEDIAN VAIKUTUKSESTA LEIMAUTUMISEEN

Opinnäytetyö
Sosionomi

2019

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä	Tutkinto	Aika
Mari Hyvärinen	Sosionomi (AMK)	Joulukuu 2019
Opinnäytetyön nimi		
Rikoksentekeijöiden kokemuksia median vaikutuksesta leimautumiseen		45 sivua 5 liitesivua
Toimeksiantaja		
VAO ry		
Ohjaaja		
Mauno Saksio		
Tiivistelmä		
<p>Tässä opinnäytetyössä tutkin rikoksentekeijöiden kokemuksia median vaikutuksesta heidän leimautumiseensa. Leimautumista ei ole erikseen rajattu tiettyyn aihepiiriin, vaan sitä käsitellään tutkimuksessa yleisellä tasolla. Opinnäytetyössä tavoitteena oli tuottaa tietoa haastattelemalla vapautuneita vankeja heidän kokemuksistaan median aiheuttamasta leimasta ja stigmasta. Opinnäytetyö toteutettiin useamman järjestön/yhdistyksen avulla ja näiden eri järjestöjen kautta sain haastateltavat henkilöt työhöni.</p> <p>Opinnäytetyö sisältää teoretietoa rikollisuudesta, leimautumisesta ja stigmasta, leimaamis-teorioista ja leimautumisen vaikutuksista. Teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään myös suomalaisen rikollisuuden todellisia määriä viimeisten vuosien ajalta. Lisäksi opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään rikollisuuden näkymistä mediassa sekä sen vaikutuksia. Teoreettiseen viitekehykseen on myös nostettu esille sosiaalisessa mediassa tehdyjen rikoksien määriä sekä käsitelty nykypäivän termiä kyberrikollisuus.</p> <p>Opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineistoa on kerätty yksilöllisten haastatteluiden avulla. Aineistonkeruumenetelmänä tässä opinnäytetyössä on käytetty teemahaastattelua. Teemahaastatteluita tehtiin yhteensä kolme (3) kappaletta, joista yksi tehtiin kasvotusten ja kaksi puhelinhaastatteluna. Haastattelutilanteissa haastatteluaineisto nauhoitettiin, minkä jälkeen se kirjoitettiin puhtaaksi. Opinnäytetyössä aineisto on analysoitu teemoittelemalla. Teemoittelun pohjalta syntyi neljä eri teemaa, jotka olivat taustatiedot, kokemukset, vaikutukset henkilöön ja vaikutukset lähipiiriin.</p> <p>Kerätyn aineiston avulla saatiin tietoa vapautuneiden vankien kokemuksista sekä vaikutuksista heidän elämäänsä. Saadun tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta, että median antama kuva rikoksentekeijöistä on leimaavaa. Kerätyn aineiston perusteella voidaan todeta, että tällä on vaikutusta vapautuneen vangin elämään muun muassa työpaikan tai asunnon saannin hankaloitumisen kannalta. Lisäksi tutkimus tulokset osoittavat, että mediassa julkaistuilla rikoksilla on vaikutusta myös rikoksentekeijöiden ja heidän läheistensä välisiin suhteisiin.</p>		
Asiasanat		
rikoksentekeijä, leimautuminen, kokemukset, media		

Author	Degree	Time
Mari Hyvärinen	Bachelor of Social Services	December 2019
Thesis title		45 pages 5 pages of appendices
Experiences of criminals on the impact of media on stigmatization		
Commissioned by		
VAO ry		
Supervisor		
Mauno Saksio		
Abstract		
<p>This thesis is a research on the experiences of criminals on the impact of media on stigmatization. In this research stigmatization is not limited to certain theme but it is managed on a general level. The research objective was to produce information by conducting interviews with released prisoners on their experiences of stigmatization caused by media. The thesis was made in cooperation with several organizations and associations, which helped to recruit interviewees for my research.</p> <p>The theory base extends over criminality, stigmatization and stigma, stigmatization theories and effects of stigmatization. The theoretical framework also deals with the real amount of criminal activity in Finland during the past years. Furthermore, the theoretical section deals with the media coverage of criminality and its effects. The theoretical framework also describes the number of criminal actions in social media as well as deals with cyber crime which is a current topic.</p> <p>This research was qualitative and the material were collected through individual interviews. Data were collected by theme interviews in the spring and autumn of 2019. Altogether three interviews were conducted, of which one in person and two over the telephone. The interviews were recorded and transcribed. The data was analyzed by classifying it into four different themes, which were background information, experiences, impacts on person and impacts on close relatives.</p> <p>The data provided information about the experiences of released prisoners and how imprisonment had affected their lives. Based on the results it can be concluded that the image given by the media is stigmatizing towards criminals. Based on collected data the impact on released prisoners is manifest by difficulties with getting a job or a new apartment. Furthermore, the research material showed that crime reported in the media have an impact on the relationships between criminals and their relative.</p>		
Keywords		
criminal, stigmatization, experiences, media		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1	Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	8
2.2	Aiheen valinta	9
3	LEIMAUTUMINEN	11
3.1	Stigma	12
3.2	Syitä leimautumiselle	13
3.3	Leimaamisteoriat	14
3.4	Leimautumisen vaikutukset	16
4	RIKOKSIEN NÄKYMINEN MEDIASSA	18
4.1	Rikoksen määrittelyä	18
4.2	Rikos mediassa	19
4.3	Rikosten määrä Suomessa.....	23
4.4	Rikoksista kirjoittaminen mediassa	24
4.5	Median vaikutus rikoskäyttäytymiseen.....	25
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUS	27
5.1	Laadullinen tutkimus	27
5.2	Tutkimusaineiston keruu	28
5.2.1	Teemahaastattelu	29
5.2.2	Haastateltavien valinta.....	30
5.2.3	Teemahaastattelujen toteutus.....	31
5.3	Tutkimusaineiston analysointi	33
6	TUTKIMUSTULOKSET	33
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSET	38
8	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	40
9	POHDINTA.....	42
	LÄHTEET.....	45

LIITTEET

Liite 1. Haastatteluilmoitus

Liite 2. Teemahaastattelurunko

Liite 3. Tutkimuslupa

Liite 4. Haastattelupa

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on tutkia rikoksenteekijöiden kokemuksia median vaikutuksesta leimautumiseen. Opinnäytetyössä leimautumista käsitellään yleisellä tasolla, eikä rajausta tehdä siihen, mihin rikoksenteekijän tulisi olla leimattu.

Opinnäytetyötä varten haastateltavat henkilöt on rajattu vapautuneisiin vankeihin. Rajauksen vapautuneisiin vankeihin tein siitä syystä, koska ajattelin, että vapautuneilla vangeilla on todellinen kokemus siitä, mitä vapautumisen jälkeinen elämä yhteiskunnassa oikeasti on, ja onko leimautumisella ollut vaikutusta vapautumisen jälkeiseen elämään.

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimii vankien ja heidän omaistensa valtakunnallinen tukijärjestö VAO ry. VAO ry on perustettu vuonna 2005 ja vankien omaiset ovat alun perin olleet perustamassa järjestöä. Yhdistyksen alkuperäinen nimi oli Vankien Omaiset VAO ry. Perustajajäsenet olivat kokeneet, että he olivat turhaan etsineet riittävää tukea ja tietoa. Näiden kokemusten pohjalta päätettiin perustaa yhdistys vankien läheisten tueksi. (VAO ry 2018.)

Yhdistyksen päätarkoituksena on edistää sekä vankien että heidän omaistensa hyvinvointia. Yhdistys haluaa edistää myös vankien olosuhteiden parantamista sekä vapautumisen jälkeistä sopeutumista yhteiskuntaan. Järjestö pyrkii ajamaan aktiivisesti vankien ja heidän omaistensa etuja ja asemaa yhteiskunnassa. Vankeja koskeviin perus- ja ihmisoikeuksiin järjestö pyrkii ottamaan kantaa. Lisäksi järjestö pyrkii edistämään vankien ja heidän perhesuhteiden pysyvyyttä vankeuden aikana. (VAO ry 2018.)

Työelämäkumppani lähti kiinnostuneena mukaan opinnäytetyöhöni esitettyäni heille aiheeni. He kokivat aiheen tärkeänä ja paljon asiakkaitaan puhuttavana. Lisäksi he painottivat median todellista merkitystä vankien vapautumisen jälkeiseen elämään, esimerkiksi asunnon tai työpaikan saannin kannalta. VAO ry:n rooli opinnäytetyössäni on merkityksellinen. He ovat olleet minulle suurena apuna haastateltavien etsinnässä sekä haastatteluiden toteuttamisessa. VAO ry:llä asiakkaita on ympäri Suomea, vankiloissa, koevapaudessa ja vapautuneena. Opinnäytetyöni kaikki haastateltavat ovat vapautuneet sekä suorittaneet valvotun koevapauden, jos heidän kohdallaan on sellainen ollut.

Valvotulla koevapaudella tarkoitetaan, että tuomitulla henkilöllä on mahdollisuus päästä koeluonteisesti vapautteen aikaisintaan kuusi kuukautta ennen säännönmukaista ehdonalaista vapautumista valvonnan alaisena. Koevapauden tarkoituksena on edistää tuomitun henkilön hallittua sekä suunnitelmallista vapauttamista. Lisäksi sillä pyritään edistämään tuomitun sijoittumista takaisin yhteiskuntaan. (Rikosseuraamuslaitos 2013.)

Kun tuomittu on sijoitettu koevapauteen, tulee hänen noudattaa toimeenpanosuunnitelmaan sisältyviä velvollisuuksia ja määräyksiä. Toimeenpanosuunnitelmaan sisältyy koevapaudessa olevan henkilön asuminen, toimeentulo, toimintavelvoite, toiminta-aika ja koevapauden valvonta. (Rikosseuraamuslaitos 2014.) Lisäksi etukäteen sovittua viikkoaikataulua on noudatettava koevapauden aikana. Jokaisen koevapaututeen sijoitetun päiväohjelmaan kuuluu toimintavelvoite, joka on yksilöllinen. Pääsääntönä kuitenkin on, että koevapauteen sijoitetun tulee pysyä asunnossaan kello 21 – 06 välillä. Muutoksia on kuitenkin mahdollista tehdä, esimerkiksi säännöllisen työssäkäynnin puitteissa. Päihteettömyys on valvotussa koevapaudessa myös yksi keskeisiä tekijöitä ja päihteettömyyttä tulee noudattaa koko koevapauden ajan. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet tapaavat ja valvovat koevapauteen sijoitettuja säännöllisin väliajoin, jossa apuna käytetään teknistä valvontaan. Päihteettömyyttä virkamiehet valvovat muun muassa päihdetestien avulla. (Rikosseuraamuslaitos 2013.)

Koevapauteen sijoitetulla on mahdollisuus asua omassa asunnossaan ja tehdä töitä. Asuminen joko asuntolassa tai kuntoutuslaitoksessa on myös mahdollista koevapauden aikana. Toiminnallisuuden lisäksi ylläpito läheisiin sekä harjoittelu rikoksettomaan sekä päihteettömään elämään ovat keskiössä valvotun koevapauden aikana. Velvollisuuksien rikkominen sekä sääntöjen noudattamattomuus voivat johtaa seuraamuksiin, joita ovat suullinen huomautus, kirjallinen varoitus, koevapauden määräaikainen tai tarvittaessa kokonaan peruuttaminen. Suomessa Rikosseuraamuslaitos selvittää näissä tilanteissa asiaa ja kuulee koevapauteen sijoitettua sekä tekee päätöksen velvollisuuksien rikkomisen seuraamuksista. (Rikosseuraamuslaitos 2013.)

Opinnäytetyössä tutkin rikosentekijöiden kokemuksia. Ihmisen senhetkinen elämyksellinen tila, jonka taustalla on elämäntilanne ja vuorovaikutus muodostavat kokemuksen. Ihminen kokee usein tämän elämyksellisen tilan itselleen merkityksellisenä. Käsitteellä kokemus kuvataan ihmisen kasvua, oppimista sekä kulttuuriin sosiaalistumisen prosesseja. Kokemuksella ymmärretään myös aistimuksia, elämyksiä, tunteita, tunteita sekä tunnelmia. Ihmisen elämään ja kokemuksiin sisältyy laaja skaala elämysten ja tunteiden sävyjen kirjo. Ne muodostavat eletyn elämän merkityksiä. Kun ihmisten kokemukset ovat tutkimuksen kohteena, ne ovat fenomenologisen tutkimuksen kohteena. Sen tarkoituksena on saada kuvattua ihmisen kokemus suoraan sellaisena, kuin se on ja vältetään sen selittämistä sekä analysointia. (Perttula 2008, 116–119.)

Opinnäytetyön hyötynä näen, että tutkimuksen avulla saamme tietoa sosiaalialalle, ja varsinkin rikosseuraamusalalle, rikosentekijöiden kokemuksista liittyen median aiheuttamasta leimautumisesta rikosentekijöitä kohtaan. Lisäksi opinnäytetyö avaa mahdollisesti kehittämiskohteen koskien median aiheuttamaan leimaan.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa tarkastelen opinnäytetyön taustekijöitä. Kappaleessa tuon esille tutkimuksen tavoitteen sekä tarkoituksen. Lisäksi kerron kappaleessa tarkemmin tutkimuskysymyksistäni. Lopuksi kerron aiheen valinnasta ja niistä tekijöistä, jotka ovat vaikuttaneet juuri tämän aiheen valintaa.

2.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia rikosentekijöiden kokemuksia median vaikutuksesta heidän leimautumiseensa. Tarkoituksena on tutkia, miten haastateltavat ovat itse kokeneet leimautumisen vaikuttaneen heihin ja heidän persoonaansa. Lisäksi opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille sitä, miten haastateltavat ovat kokeneet median antaman leiman vaikuttaneen rikosentekijöiden läheisten reagointiin heistä. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa haastatteleamalla rikosentekijöitä heidän kokemuksistaan median aiheuttamasta leimasta ja stigmasta.

Opinnäytetyössä on yksi pääkysymys, jonka ympärille koko opinnäytetyö rakentuu. Opinnäytetyössä on pyritty painottamaan selkeästi, että tutkin ihmisten omia kokemuksia. Myös tutkimuskysymykset on muotoiltu siten, että tutkimuskohteena ovat ihmiset ja heidän kokemuksensa. Opinnäytetyön pääkysymys on: *Kokevatko rikoksenteelijät median antaman kuvan tai käsityksen rikoksentehneitä leimaavana?*

Alakysymyksiä opinnäytetyössä ovat *Millaisen kuvan tai käsityksen media antaa rikoksenteelijöistä heidän kokemana, Millaisena rikoksenteelijät kokevat median antaman kuvan ja Miten rikoksenteelijät kokevat median antaman kuvan vaikuttaneen heihin ja heidän persoonallisuuteensa?* Lisäksi alakysymyksiä ovat *Miten rikoksenteelijät kokevat median antaman kuvan vaikuttaneen läheisten reagointiin heistä ja Miten rikoksenteelijät kokevat median antaman kuvan vaikuttaneen heidän sekä läheisten välisiin suhteisiin?*

2.2 Aiheen valinta

Opinnäytetyön aihe nousi esille vuoden 2018 marraskuussa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta Mikkelistä valmistuneesta opinnäytetyöstä esitetyistä jatkotutkimusaiheista. Jatkotutkimusaihe opinnäytetyössä oli median antama kuva vangeista, ja tämän stereotypian vaikutukset yhteiskunnan asenteisiin ja vangin kokemukseen. Jatkotutkimusaihe herätti minussa kiinnostuksen ja päätin lähteä tätä kautta muovaamaan omaa aihettani. Aikaisemmassa opinnäytetyössä esitetyn jatkotutkimusaiheen koin laajana, joten rajasin omaa aihettani vain rikoksenteelijöiden kokemuksiin. Tätä kautta syntyi oma opinnäytetyön aiheeni, joka käsittelee median vaikutusta rikoksenteelijän kokemaan leimautumiseen.

Opinnäytetyön taustatekijöinä on myös oma mielenkiinto kriminaalityöhön ja aikuissosiaalisosiaalityöhön. Kriminaalityö on ollut opintojeni alusta asti minulle selkeä mielenkiinnonkohde mutta lopullinen mielenkiinto heräsi kriminaalityön opintojaksokokonaisuuden kautta. Opinnoissani erikoistun aikuissosiaalityön puolelle, ja tätä kautta kriminaalityö ja rikosseuraamusala on selkeä kiinnostuksen kohde sekä aihe alue, johon haluan ammatillisen osaamiseni syventää.

Opinnäytetyön taustalla on myös oma mielenkiinto suomalaisesta rikollisuudesta ja niiden uutisoinnista mediassa. Rikokset näkyvät yhä suuremmin suomalaisessa mediassa (Kivivuori 2008, 245.) Oma mielenkiinto herättää myös rikoksenteekijöiden nimien ja tuomioiden julkaiseminen medioissa ja se, miten sillä on vaikutusta rikoksesta tuomittuun henkilöön sekä hänen persoonaansa. Mielenkiintoani herättää myös, että onko nimen ja tuomion julkaisemisella mediassa vaikutusta rikoksenteekijän lähipiiriin ja miten he reagoivat uutisointiin.

Rimpiläinen (2017) kirjoittaa Aamulehden julkaisussa, kun rikosuutista julkaistaan, tuomitun nimen julkaisua mietitään joka kerta tarkasti ja tapauskohtaisesti. Yleinen oletamus yhteiskunnassamme on, että nimet julkaistaan uutisoinnissa silloin, kun tuomion pituus ylittää kaksi vuotta. Kahden vuoden tuomion raja on siinä suhteessa merkityksellinen, koska se ei voi olla ehdollinen vankeusrangaistus. Tämä kahden vuoden raja on kuitenkin vain osatekijä nimen julkaisussa. Rikosuutisissa nimen julkaiseminen lähtökohtaisesti perustuu siihen, että tiedotusvälineen tehtävä on kertoa kaikki olennainen ja tärkeä tieto lukijoilleen. Pääsääntönä on, että rikosuutisoinnissa tekijöiden nimet julkaistaan silloin, jos hänen teollaan tai asemallaan on yhteiskunnallista merkitystä tai seurauksia. Rikosuutisoinnissa nimen julkaisematta jättäminen johtuu yleensä siitä, että rikoksenteekijän, hänen lähipiirinsä ja rikoksen uhrin yksityisyyttä halutaan suojata.

Rimpiläinen (2017) jatkaa artikkelissa, että toisena pääsääntönä on, että nimi julkaistaan vasta siinä vaiheessa, kun ensimmäinen oikeusaste on todennut henkilön rikoksesta syytetyn syylliseksi. Jos rikoksen tekijällä on merkittävä yhteiskunnallinen asema, se voi johtaa siihen, että nimi julkaistaan jo paljon aikaisemmin uutisoinnissa. Mahdollista on myös se, että nimi voidaan julkaista hyvin varhaisessa vaiheessa siksi, että rikoksesta epäiltyä ei tavoitettu ja poliisi etsintäkuuluttaa hänet julkisesti.

Rimpiläisen (2017) mukaan Aamulehden rikosuutisissa on otettava aina huomioon esimerkiksi uhrin ja hänen lähipiirinsä suojeleminen. Lisäksi huomioon tulee ottaa teon törkeys ja erityspiirteet, jolla tarkoitetaan sitä, että tuomittu on saattanut saada lyhyen ehdollisen tuomion suhteellisen pienestä teosta. Tä-

män myötä nimen julkaiseminen saattaa leimata rikoksenteijän. Rikosuutisoinnissa on otettava huomioon tuomion yleinen merkittävyys, jolla tarkoitetaan, että tuomitun nimen julkaisemisella ei ole välttämättä mitään merkitystä ja nimeä ei voida julkaista siksi, että asia kiinnostaisi suurta määrää lukijoita. Huomioon tulee ottaa myös tuomitun yksilöiminen, jossa on kiinnitettävä huomiota, että nimen julkaisematta jättäminen saattaa leimata syyttömiä. Lisäksi huomioitavaa rikosuutisoinnissa on tuomitun henkilön yhteiskunnallinen asema, ikä ja syyntakeisuus.

Syyntakeettomuudella tarkoitetaan, että rikoksenteijä ei rikoksen tekohetkellä kykene mielisairauden, syvän vajaamielisyyden taikka vakavan mielenterveyden tai tajunnan häiriön vuoksi ymmärtämään tekonsa todellista luonnetta tai oikeudenvastaisuutta taikka hänen kykynsä säädellä käyttäytymistään on sellaisesta syystä ratkaisevasti heikentynyt. (Rikoslaki 19.12.1889/39, 4. §)

Iltalehden julkaisemassa artikkelissa, jossa käsitellään nimen ja tuomion julkaisemiseen lehdessä Risto Uimosen mukaan Suomessa ollaan varovaisia, kun kyseessä on alaikäinen rikoksenteijä. Uimonen toimii tiedotusvälineitä ohjeistavan Julkisen sanan neuvoston puheenjohtajana. Artikkelissa Uimonen sanoo, että tiedotusvälineiden velvollisuus on olla varovaisia alaikäisen nimen julkaisemisessa. Vaikeaa on myös löytää yhteiskunnallista perustetta sille, että miksi alaikäisen rikoksenteijän nimi olisi tarpeellista julkaista mediassa ja nimen julkaisulle pitää aina olla joku peruste, miksi se on tarpeellista julkaista. (Pudas 2015.)

3 LEIMAUTUMINEN

Leimautumisen, stigman ja häpeäleiman käsitteitä voidaan lähestyä ja tarkastella hyvin erilaisin tavoin ja hyvin erilaisista näkökulmista. Näitä käsitteitä ovat määritelleen vuosien saatossa muun muassa sosiologit. Tässä luvussa käsitelen leimautumisen ja stigman käsitteitä ja tuon teoriapohjaa opinnäytetyön tutkimukselle. Lisäksi tuon esille myös leimautumisteorioita ja sen merkityksen rikollisuudessa.

Leimautuminen liittyy vahvasti sosiaaliseen identiteetin rakentamiseen. Ihmisen leimattu identiteetti ja leimautuminen tarvitsevat käyttöönsä ihmisen puhetta kyseessä olevasta henkilöstä, muuten ne eivät rakennut. Ihmisten leimat tulevat ulkopuolelta. Ne ovat rakentamassa kielteisiä sosiaalisia identiteettejä, joilla on yhteys ihmisen henkilökohtaiseen identiteettiin. (Kulmala 2006, 66.)

Leimautuminen eli stigma on määritelty niin sanotuksi ei-toivotuksi sekä syvästi hävettäväksi ominaisuudeksi. Stigmaa kokeva henkilö on estynyt saamasta osakseen täyttä sosiaalista hyväksyntää. Tämä saa myös leimautuneen henkilön salaamaan nämä ominaisuudet aina tilanteissa, joissa se on vain mahdollista. Mahdollisesti henkilö myös välttelee sosiaalisia tilanteita, koska pelkää leimautumista. Leimautuminen on sukulaiskäsitemyrskyä syrjäytymiselle. (Toivio & Nordling 2013, 303.)

3.1 Stigma

Stigmasta eli häpeänleimasta on useita eri määritelmiä. Tunnetuimpia määritelmiä stigmasta on tehnyt sosiologi Erwin Goffman. Goffman jakoi häpeäleimat kolmeen eri ryhmään ja tätä kautta määritteli käsitettä. Ensimmäisessä määritelmässä leimattiin ruumiin kammutuksia ja yksilöllisiä vitsauksia. Kolmannen määritelmän ryhmään kuuluvat perustuivat heimouteen, jolla tarkoitettiin esimerkiksi tiettyä kansalaisuutta tai rotua. (Korkeila, ym. 2011, 9.)

On katsottu myös, että stigma eli häpeäleima on sosiaalisen legitimaation väline. Tällä tarkoitetaan, että sitä olisi tarpeellista käyttää niissä hetkissä, kun joku ei ansaitse kuulua ryhmään. Leimaavuuteen vaikuttaa useampi tekijä, kuten mahdollisuus salata tietyn ominaisuuden olemassaolo, tilan tai ominaisuuden tiedetty tai oletettu kulku. Lisäksi häpeäleimaan vaikuttavia tekijöitä ovat haittaavuus vuorovaikutussuhteissa, tietyn ominaisuuden vastenmielisyys tai sen epäviehättävyys sekä mahdollinen vaara toisille henkilöille ja henkilön oletettu oma vastuu ominaisuudesta. Mahdollista on myös, että häpeäleima on julkista, mikä on ihmisten välistä tai henkilön itse itseensä kohdistamaa. (Korkeila ym. 2011, 9.)

Korkeila (2011, 20) toteaa, että häpeänleimaan liittyy oleellisesti ennakkoluulo, syrjintä sekä mustavalkoinen ajattelu. Leimautumisesta ajatellaan, että se

syntyy yksinkertaisten ennakkoluulojen, jotka vallitsevat yhteiskunnassa ja henkilön omien sopeutumiskeinojen vuorovaikutuksen yhteydessä. Leimautumisen syntyminen edellyttää syntyäkseen kuitenkin sosiaalista valtaa. Stigmalla eli häpeänleimalla ei nähdä vaikutusta henkilön itsetuntoon eikä käyttäytymiseen tilanteissa, kun se ei ole merkityksellinen tilanteeseen tai se ei ole aktiivinen henkilön ajatusmaailmaan. (Laar & Levin 2006, 92.) Funkin (2003) mukaan stigma liittyy myös työttömyyteen sekä rikollisuuteen (Noppari ym. 2006, 173).

Häpeänleimaa on mahdollista myös vähentää. Häpeänleiman vähentäminen mahdollistuu silloin, kun kansalaisille annetaan mahdollisimman paljon tietoa asiasta. Häpeänleiman vähentämisessä medially on suuri vaikutus. Median kautta ja eri kanavia hyödyntämällä kansalaisille voidaan jakaa lisätietoa kyseisestä asiasta. (Korkeila ym. 2011, 36.)

3.2 Syitä leimautumiselle

Syynä leimautumiselle nähdään erilaisia tekijöitä, joita ovat ihmismielen lajikehityksessä syntyneet kognitiiviset alttiudet, yksilöiden persoonallisuus sekä kulttuurien rankaisumielisyys. Kognitiivisesti tarkasteltuna ihmismieli rakentuu tarkkailemaan luottamuksen pettämistä. Ihminen muistaa elämästään hyvin henkilöt, jotka ovat pettäneet meidät tai lähisukulaisemme jossain vaiheessa elämää. Samoin ihmismieli muistaa tapahtumat, joissa odotuksemme ovat petetty. Lisäksi ihminen muistaa kasvot, jos siihen liittyy sosiaalisen normin rikkomus. (Kivivuori ym. 2018, 187.)

On kuitenkin syytä muistaa, että alttiuden ilmenemisessä on vaihtelua yksilöiden välillä, sillä jokaisen ihmisen persoonallisuus sekä temperamentti ovat erilaisia. Alueellista ja historiallisista vaihtelevuutta on havaittavissa siinä, miten voimakkaasti erilaisia tekoja leimataan ja miten niistä rangaistaan epävirallisesti tai virallisesti vuorovaikutuksessa. Kulttuurilla nähdään myös olevan vaikutusta siihen, kuinka voimakkaasti torjumme sekä leimaalle rikollisia ja muita normien rikkojia. (Kivivuori ym. 2018, 187.)

Kivivuoren ym. mukaan (2018, 187) ”synnynnäistä rikollista” ei ole, mutta kaikki me olemme synnynnäisiä leimaajia. Tämä synnynnäinen alttius on riippuvainen persoonallisuudestamme ja kulttuurimme piirteistämme. Lisäksi leimamisen vaikutus ja sen voimakkuus ovat riippuvaisia kolmansista tekijöistä. Kolmannella tekijällä voidaan tarkoittaa muun muassa olla leimatun henkilön sosiaalista asema. (Kivivuori ym. 2018, 189.)

3.3 Leimaamisteoriat

Leimaamisteorioita on kehitetty ainakin Ranskassa ja Yhdysvalloissa. Ranskalaisen leimaamisteorian takana on ranskalainen filosofi Jean-Paul Sartre.

Jean-Paul Sartre loi teoksen Saint Genet - Pyhä Genet, jossa hän pyrkii vastaamaan kysymykseen, miksi ranskalaisesta kirjailijasta ja poliittisesta aktivistista Jean Genetistä tuli varas sekä rikollinen. Vastaus tähän oli leimaamisteoreettinen. Genetin rikollinen ura alkoi leimaamisesta. Genet kertoi tarinan, jossa hän jo lapsena oli jäänyt kiinni varkaudesta. Hän kertoi, että rikollinen ura ei alkanut varkaudesta, vaan kiinni jäämisestä ja varsinkin siitä, kun muut olivat nähneet kiinni jäämisen. (Kivivuori 2013, 276.)

Sartre havainnollisti kuitenkin Genetin kertomaa tapausta yleisellä leimaamisteorialla. Yleisen leimaamisteorian mukaan poikkeavan yksilön ura on muiden ihmisten sosiaalisten reaktioiden tuottama rakennelma. Tässä tilanteessa hän tarkastelee itseään tämän tuomion tarjoaman ja tuottaman kehyksen läpi. Näin ollen tuomitsevan katse saa aikaan rikollisen identiteetin. (Kivivuori 2013, 277.)

Yhdysvaltalainen leimaamisteoria tunnetaan myös Thomas-teoreema. Se kehitettiin 1900 luvun alkupuolella. Teoriassa on kyse sosiologisesta suuntauksesta, jota kutsutaan symboliseksi interaktionismiksi. Suuntauksen tarkoituksena oli korostaa, että merkitykset rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Thomas teoreeman taustalla on William Thomasin vuonna 1928 keksimä lause: “If men define situations as true, they are true in their consequences”. Suomeksi lause tarkoittaa, jos ihmiset määrittelevät tilanteen todeksi, se on seurauksiltaan tosi. Myöhemmin Thomas-teoreemaa on verrattu kriminologiassa syntyneeseen leimaamisteoriaan. Tällä tarkoitetaan sitä, että jos ihmi-

nen määrittelee toisen henkilön rikolliseksi, määritelmällä on konkreettisia seurauksia leimatulle henkilölle. Toinen määritelmä on, että jos ihminen määrittelee itsensä rikolliseksi voi tälläkin määrittelyllä olla konkreettisia seurauksia. Määritelmällä tarkoitetaan sitä, että yksilö ei ehkä edes pyri luopumaan rikollisurasta, vaan kokee, että se on hänen kohtalonsa ja näin ollen siitä syntyy itsensä toteuttava ennustus. (Kivivuori 2013, 277–278.)

Aromaa ja Laitinen (2005, 66) määrittelevät, että leimautumisteorian tarkoituksena on ymmärtää rikollisuutta sekä poikkeavuutta, jolla viitataan sosiaalisen yhteisön odotuksiin. Rikollisuutta ja poikkeavuutta tarkastellaan sosiaalisena prosessina, joiden kautta yksilöt sekä ryhmät ovat tarkoituksena luokitella ja kategorisoida. Yksilöt tai ryhmät voidaan luokitella erilaisista syistä rikollisiksi. Tämänkaltaisella leimaamisella tai leimautumisella vahvistetaan yksilön tai ryhmän rikollisuuden piirteitä. Uusintarikollisuuden yksi tärkeimmistä syistä on leimautuminen. Kun rikos tulee lähiympäristön tietoon, rikoksentekijää aletaan pitää poikkeavana. Tämän seurauksena henkilö, joka tuntee itsensä rikolliseksi alkaa hän käyttäytyä suunnattujen odotusten mukaisesti.

Korkeila (2011, 29) määrittelemän leimautumisteorian mukaan toistuvalla poikkeavalla käyttäytymisellä on mahdollisuus käynnistää iso sarja sosiaalisia prosesseja. Nämä sosiaaliset prosessit nähdään niin, että ne johtavat esimerkiksi nuorisorikollisen uraan. Leimaamisteoria oletti myös, että itse leima johtaa kyseisen uran muodostumiseen voimakkaimpana tekijänä. Myöhemmin tutkimus kumosi vahvan leimaamisoletuksen, koska kummallisen tai poikkeavan käyttäytymisen havaittiin antavan sosiaalipsykologisissa tutkimuksissa sosiaalista leimaa enemmän ennakkoluuloihin.

Leimaamisteoria nähdään myös osana yhteiskuntatieteiden laajempaa traditiota, jossa tarkastelussa on sosiaalisten toimintojen ei-toivottuja tahattomia seurauksia. Leimaamisteoria erittelee kaksi erilaista mekanismia. Näiden kahden mekanismin kautta leimaamisvaikutus voi toteutua. Kriminologiassa leimaamisteorioita kuvaavat sosiaalinen torjunta ja identiteettiämuutos. Sosiaalinen torjunta nähdään niin, että sillä voi olla vaikutusta rikokseen, vaikka rikoksentekijän identiteetti ei muuttuisikaan. Leimaamisvaikutusten toteutuessa ne ovat sosiaalisen kontrollin tahattomia seurauksia. (Kivivuori ym. 2018, 182.)

Tarkemmin tarkasteltuna sosiaalisella torjunnalla viitataan siihen, että ihmiset eivät halua olla tekemisissä rikollisten kanssa. Sanotaan, että rikollisten on vaikea saada työpaikkaa tai löytää parisuhdetta. Rikollista henkilöä syrjitään ja torjutaan myös normaaleissa ystävyysuhteissa. Virallinen seuraamusjärjestelmä toteuttaa myös sosiaalista torjuntaa: rikollinen henkilö voidaan sulkea vankilaan ja tämän vuoksi hän ei voi osallistua normaalisti sosiaalisten instituutioiden toimintaan. Esimerkiksi rikosrekisterin tarkastaminen, joissakin ammattitehtävissä on sosiaalisen torjunnan lakiin kirjoitettu muoto. Leimaamisteorian mukaan sosiaalinen torjunta ajaa rikollisen henkilön pysymään rikollisessa elämäntavassa mukana. Leimaamisvaikutukset voivat toteutua myös ulkoisen torjunnan vuoksi, vaikka yksilön oma käsitys itsestään ei olisi muuttunut. Itseymmärryksen muutos on kuitenkin teoriassa keskeisellä sijalla. (Kivivuori ym. 2018, 183.)

Identiteettimuutoksella tarkoitetaan rikollisen itseymmärryksen ja minäkuvan muuttumista sosiaalisten reaktioiden myötä. Leimaamisteoriaan yhdistetään tässä yhteydessä subjektiivinen ulottuvuus. Teoria on tästä syystä luonteeltaan kehityksellinen. Tällä tarkoitetaan sitä, että teoria kytkeytyy elämänkaaren subjektiivisiin prosesseihin. Kehittymisellä tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että rikoskäyttäytymisen jatkuvuus ei ole piilevän pysyvän piirteen ilmaus. Se ilmentää sosiaalisten reaktioiden sekä yksilön subjektiivisten päätösten vaikutusta rikollisenuran syntymiseen. (Kivivuori ym. 2018, 183.)

Leimaamisteorian mukaan rikollisen identiteetistä tulee itseänsä toteuttava ennustus, joita reaktiot muovaavat. Tällä tarkoitetaan sitä, että ihminen, joka kuvittelee itsensä rikosentekijäksi, hän tulevaisuudessa tekee jonkin rikoksen todennäköisemmin, kuin henkilö, joka on varastanut yhtä paljon, mutta ei ajattele itseään rikolliseksi. (Kivivuori ym. 2018, 183.)

3.4 Leimautumisen vaikutukset

Leimautuminen aiheuttaa sosiaalista torjuntaa sekä identiteettimuutoksia. Sosiaalisella torjunnalla tarkoitetaan sitä, että ihmiset eivät halua olla tekemisissä rikollisten henkilöiden kanssa. Tämä johtaa siihen, että rikollisen henkilön on vaikea saada työpaikkaa tai luoda uutta parisuhdetta. Lisäksi rikosaktiivista

henkilöä voidaan torjua tavallisissa sosiaalisissa suhteissa, kuten ystävyys-suhteissa. Leimaamisteorian mukaan nämä sosiaalisen torjunnan muodot aiheuttavat sen, että rikollisen henkilön tulee pysyä rikollisessa elämätavassa. (Kivivuori ym. 2018, 183.)

Identiteettimuutoksella tarkoitetaan rikollisen henkilön minäkuvan sekä itseymmärryksen muutosta sosiaalisten reaktioiden myötä. Tässä tapauksessa leimaamisteoriaan yhdistetään subjektiivinen ulottuvuus. Tällä tarkoitetaan sitä, että teoria on kehityksellinen, eli se on kytköksissä elämänkaaren subjektiivisiin prosesseihin. Tässä yhteydessä kehityksellisyydellä tarkoitetaan, että rikoskäyttäytymisen jatkuvuus ei ole pysyvän piirteen ilmaus, vaan se ilmenee sosiaalisten reaktioiden sekä yksilön subjektiivisten päätösten vaikutuksesta rikollisuuden muotoutumiseen. Tällä viitataan siihen, että esimerkiksi miten muiden ihmisten katse vaikuttaa yksilön käyttäytymiseen. (Kivivuori ym. 2018, 183.)

Leimaamisteorian oletuksen mukaan näiden reaktioiden muovaamasta rikollisen identiteetistä tulee itseään toteuttava ennuste. Tällä tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi ihminen, joka ajattelee olevansa varas, varastaa todennäköisemmin tulevaisuudessa verrattuna ihmiseen, joka on varastanut aiemmin yhtä paljon, mutta ei koe olevansa varas. Identiteettimuutokseen viitataan käsitteillä primaarinen poikkeavuus ja sekundaarinen poikkeavuus. Primaarisella poikkeavuudella tarkoitetaan norminrikkomuksia, jotka eivät ole vaikuttaneet rikoksentekijän identiteettiin. Sekundaarisella poikkeavuudella taas tarkoitetaan sitä, että muiden ihmisten reaktiot vaikuttavat rikoksentekijän identiteettiin. (Kivivuori ym. 2018, 183.)

On mahdollista, että leimattu henkilö alkaa leimata itse itseään, jolloin hän kohdistaa kaiken ympärillä tapahtuvan kielteisesti itseensä. Lisäksi hän kokee, että toisten ihmisten käytös johtuu hänestä itsestään. Tällainen henkilö tuntee itsensä alempiarvoisemmaksi ja nämä pohjautuvat uskomuksiin, joita hän ei itse pysty kyseenalaistamaan. Tällaisessa tilanteessa seuraamuksena on usein avun hakemisen aikaansaamattomuus sekä omien asioiden hoitamattomuus. Lisäksi henkilö usein välttää muiden ihmisten seuraa, ettei joutuisi vuorovaikutustilanteisiin. Häpeänleiman seurauksena on myös mahdollista, että henkilö salailee ja eristäytyy. (Korkeila 2011, 23; Toivio & Nordling 2013, 303.)

Nopparin ym. (2007, 27) mukaan leimatun ja syrjäytyneen henkilön ihmisarvo ei ole tasaisella pohjalla. Tämän seurauksena saattaa olla päihteidenkäytön ongelmia, muita mielialahäiriöitä, hankaluuksia sosiaalisissa suhteissa sekä perhe-elämässä.

Weaverin (2012) tutkimuksen perusteella useimmalla vangille tuomio alkaa vasta silloin, kun he vapautuvat vankilasta. Tällöin heitä aletaan kohdella niin sanottuina toisen luokan kansalaisina, joilla ei nähdä minkäänlaista toivoa. Myös Weaverin mukaan rikosoikeusjärjestelmä johtaa rikoksien uusimiseen vankilasta vapautuneiden leiman takia. Tilanne nähdään niin, että entisen vangin leima on mahdollista kulkea henkilön mukana koko loppuelämän. (The Road from Crime 2012.)

Leimatun henkilön sosiaalisen aseman lisäksi myös persoonallisuuden piirteet vaikuttavat siihen, millaisia vaikutuksia rangaistuksi tulemisen kokemuksella on. Erialaisten tutkimuksien valossa voidaan todeta, että leimaamisen vaikutukset eivät ole yksiselitteisiä, vaan ne vaihtelevat eri väestöryhmien sekä yksilöiden kesken. (Kivivuori ym. 2018, 185.)

4 RIKOKSIEN NÄKYMINEN MEDIASSA

Tässä luvussa käsittelen, sitä miten rikokset näkyvät suomalaisessa mediassa ja miten medialla on tapana kirjoittaa niistä. Lisäksi tarkastelen rikosten todellista määrää Suomessa viimeisiltä vuosilta. Luvussa tuon myös sosiaalisen median rikollisuuden määrän esille. Tässä luvussa avaan myös rikoksen käsitteen legaalisesti ja sosiologisesti sekä avaan myös median ja sosiaalisen median käsitteitä tukemaan teoriapohjaa kappaleessa käsiteltäville asioille.

4.1 Rikoksen määrittelyä

Rikos legaalisesti

Henkilö, joka syyllistyy voimassa olevien oikeusnormien, eli lain mukaan rangaistavaan tekoon on rikollinen. Tähän perustuu myös legaalinen rikosmäärittelmä, joka tarkoittaa, että rikos on laissa rangaistavaksi säädetty teko.

Rikoksille ominaisia piirteitä ovat oikeushyvien loukkaaminen tai vaarantaminen. Oikeushyvillä tarkoitetaan kansalaisten näkökulmasta esimerkiksi terveyttä, henkeä ja ruumiillista koskemattomuutta. Lisäksi oikeushyviin kuuluvat kotirauha, kunnioitus sekä varallisuus. Rikoksella loukattaessa oikeushyviä tulee henkilöstä asianomistaja. On kuitenkin rikoksia, joissa ei katsota, että ne vaarantaisivat kenenkään oikeushyvä. Tällaisia rikoksia ovat esimerkiksi huumausainerikokset. (Aromaa & Laitinen 2005, 12–13.)

Rikos sosiologisesti

Sosiologinen rikoskäsite tunnetaan myös nimellä luonnollinen määritelmä rikoksesta. Sillä tarkoitetaan niitä tekoja, jotka ajasta tai paikasta riippumatta katsottaisiin rikoksiksi. Luonnollisen rikoskäsitteen määrittelemistä on jo 1500-luvulla pyritty luomaan. Tästä kolmesataa vuotta myöhemmin italialainen Garofalo yritti määritellä luonnollista rikosta teoksi, jossa taustalla myötätuntoisuuden ja rehellisyyden puute. (Aromaa & Laitinen 2005, 14–15.)

Sanotaan, että rikoksen määrittelemiseen sen perusteella, miten yleisesti tai voimakkaasti tekoa paheksutaan, ei näyttäisi mahdolliselta. Kun kysymyksessä on teko, jonka kaikki voivat rankaisematta tehdä, on teko silloin menettänyt rikosmerkityksensä. (Aromaa & Laitinen 2005, 15–16.) Laine (2014, 34–35) määrittelee rikoksen tarkoituksenmukaiseksi teoksi, joka määritellään rangaistavaksi rikos- tai muussa lainsäädännössä. Lisäksi näihin tekoihin on valtiolla rankaisuoikeus.

4.2 Rikos mediassa

Medialla tarkoitetaan joukkoviestintää. Media tuottaa niin informaatiota, kuin fantasiaa viihteen keinojen avulla. Media on myös yksi keskeisimmistä yhteisöllisyyden kokemisen paikoista. Jon Fiske (1982) on jakanut median kolmeen eri luokkaan. Ensimmäisen luokka on esittävä media, jossa media on itse asiassa viestijä eli viestinnän toimija, esimerkiksi kasvot tai ääni. Toinen luokka on edustava media. Edustavalla medialla tarkoitetaan, että media käyttää kulttuurisia tai esteettisiä konventioita toimiakseen tekstin luojana ja on itse viestijästään riippumaton viestinnän tuote, esimerkiksi valokuva tai sanomalehti. Kolmanteen luokkaan kuuluu mekaaninen media. Mekaaninen media toimii

esittävän ja edustavan median fyysisenä välittäjänä, esimerkiksi joukkoviestimet, radiot ja televisiot. (Kuutti 2012, 113.)

Mediaksi määritellään myös yksittäisen tiedon vaihtamista, lähettämistä, tai välittämistä harjoittava yksikkö, kanava tai tiedostus mainosväline. Lisäksi mediaa määritellään fyysisteknisenä ympäristönä tai vastaavana menetelmänä sanomien muuntamiseksi ja yleisölle lähetettäväksi tiettyä kanavaa pitkin. (Kuutti 2012, 113.) Mediat nähdään myös niin, että ne ovat ihmisten, organisaatioiden ja yhteisöjen välistä vuorovaikutusta. Kaikkein yleisimmässä merkityksessä medialla viitataan joukkoviestimiin. Joukkoviestimet ovat tulleet ihmisten puheisiin 1900-luvun alkupuolella. Tällöin lehtien lisäksi rinnalle nousivat radiot ja elokuvat viestinnän välineenä. (Seppänen & Väliverronen 2012, 22.)

Facebook, Twitter, YouTube ovat erilaisia internetin yhteisöpalveluita. Näistä yhteisöpalveluista on alettu käyttämään yleistä ilmaisua ”sosiaalinen media”. Näiden sovellusten käyttäjät tuottavat sisältöä joko yksin tai yhdessä. Pääosin sosiaalisen median sisältö tuotetaan harrastusmielessä ja ei-kaupallisena. Palvelut itsessään ovat kuitenkin kaupallisia. Sosiaalinen media on vienyt sisällön tuotannon ja median taloudellisen toiminnan aivan uuteen tilanteeseen. Tämä johtuu siitä, että käyttäjät tuottavat sekä välittävät sisältöä ilmaiseksi. (Seppänen & Väliverronen 2012, 36.)

Sosiaalinen media tarjoaa myös mahdollisuuden yhteydenpitoon, verkostoitumiseen sekä muodostamaan yhteisöjä, jossa vuorovaikutuksen ja sisällön tuottaminen on vaikea erottaa toisistaan. Sosiaalisen media nähdään nykypäivänä erittäin suosittuna välineenä yhteydenpitoon sekä erilaiseen viestintään. Maailman eniten liikennöity internetsivusto on Google, jota käytetään hakukoneena. Googlen jälkeen seuraavana ovat yhteisöpalvelut Facebook ja YouTube. (Seppänen & Väliverronen 2012, 36.)

Sosiaalinen media on viestinnän muoto, joka hyödyntää tietoverkkoja ja tietotekniikkaa. Sosiaalisessa mediassa luodaan sekä ylläpidetään ihmisten välisiä suhteita. Lisäksi siellä käsitellään vuorovaikutteisesti käyttäjälähtöisesti tuotettua sisältöä. Tyyliä piirteitä sosiaalisen median verkkopalveluja ovat sisällönjakopalvelut, verkostoyhteisöpalvelut sekä keskustelupalstat. Sosiaalisen median piiriin kuuluvat lisäksi kollektiivinen sisällöntuotanto, blogit, tiedostojen

jakaminen vertaisverkoissa, sähköinen kaupankäynti ja verkkopelit. Sosiaalinen media nähdään myös vuorovaikutuksellisenä ja käyttäjälähtöisenä viestintävälineenä ja viestikanavana- tai ympäristönä. (Kuutti 2012, 177–178.)

Viestintä sosiaalisessa mediassa on keskustelevaa ja sisältää paljon viestijöiden kokemuksia sekä tarinoita. Sosiaalisesta mediasta on kuitenkin tullut eräänlainen kilpailija muille perinteisille medioille sekä tietolähde, sen nopeuden ansiosta. Sosiaaliselle medialle tyypillistä on, että sieltä puuttuu usein lähdekritiikki. Lisäksi siellä ilmaistaan kärjistettyjä mielipiteitä ja voimakkaita tunteita, joiden avulla kirjoittajat pyrkivät saamaan huomiota omalle asialleen. Sanoaankin, että sosiaalisen median kokonaisuus on hallitsematon sen epäselkeän sisällön vuoksi. (Kuutti 2012, 177–178.)

Haasio (2013, 9) määrittelee termiä sosiaalinen media siten, että se on tietoverkkoja ja tietotekniikkaa hyödyntävää viestinnän muotoa. Sosiaalinen media on paikka, jossa käsitellään käyttäjä- ja vuorovaikutuslähtöisesti tuotettua sisältöä. Lisäksi siellä on mahdollista luoda sekä ylläpitää ihmisten välisiä suhteita. Käytännössä tällä tarkoitetaan siis, että kaikki tietokoneavusteiset palvelut, joissa ihmiset kommunikoivat keskenään sekä tuottavat niihin sisältöä ovat sosiaalisen median muodossa.

Sosiaalisessa mediassa rikoksien määrät ovat nousseet samalla, kun sen käyttö on yleistynyt. Rikollisuuden määrä on noussut vuosi vuodelta huomattavasti. Haitalliseksi tai vaaralliseksi ei voida määritellä mitään tiettyä sosiaalisen median palvelua. Palveluiden sisältö on erilaista sekä niiden ominaisuudet vaihtelevat ja nämä vaikuttavat juuri rikosentekomuotoihin. Varsinkin lasten ja nuorten riskiä nostavat palvelut, joissa on mahdollisuus anonyymiin viestintään. Riskien kasvuun vaikuttaa myös se, että palvelu, jota käytetään ei ole suosittu aikuisten keskuudessa. Lisäksi palveluissa, jotka ovat selkeästi lasten suosiossa seksuaalirikoksen uhriksi joutuminen kasvaa huomattavasti. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että seksuaalirikoksen uhriksi ei voisi joutua palveluiden parissa, jotka ovat aikuisten keskuudessa suosiossa. (Forss 2014, 13–14.)

Sosiaalisen median rikollisuuden tilastointia kuitenkin väärinää rikossarjat, joissa jossakin tietyssä palvelussa liikkuneella tekijällä on mahdollisesti voinut

olla useampi uhri. Tämän takia syntyy vääristyneitä kuvia siitä, että tietyssä palvelussa on ollut ongelmia, vaikka todellisuudessa ongelmia löytyy jokaisesta palvelusta. Sosiaalisen median ongelmatapaukset sekä siellä rikollisuuteen puuttuminen perustuu hyvin pitkälti kansalaisten ilmoituksiin. Suomessa on käytössä Nettivinkki, jonka avulla voi ilmoituksen rikollisesta materiaalista. Keskusrikospoliisin Internettiedusteluyksikkö, jonka tehtäviin kuuluu internetin yleisvalvonta. Lisäksi Suojelupoliisi valvoo verkkoa. (Forss 2014, 14.)

Poliisien käyttämässä rikostietojärjestelmässä on näkynyt selkeästi esimerkiksi Facebookin käytön kasvu. Vuonna 2000 sana Facebook oli mainittu noin 2000 rikos- tai sekalaisilmoituksessa ja vuonna 2001 määrä olikin jo noussut 3000 ilmoitukseen. Vuonna 2012 määrä oli noussut 4000:een ja vuonna 2013 sana Facebook esiintyi rikos- tai sekalaisilmoituksissa 5700 kertaa. Rikosilmoituksella tarkoitetaan erilaisia rikoksia. Sekalaisilmoituksesta puhutaan silloin, kun kateissa on henkilö tai tutkitaan kuolemansyytä. Tärkeää on siis ymmärtää, että kaikki rikokset eivät tapahdu palveluissa. (Forss 2014, 13.)

Tietoverkoissa tapahtuvaa rikollisuutta kutsutaan monella eri termillä. Nykypäivänä käytetään paljon käsitettä kyberrikollisuus, jolla tarkoitetaan rikoksia, mitkä tapahtuvat tietoverkostoissa. (Poliisi 2019a.) Kyberrikoksia kutsutaan myös nimillä onlinerikokset ja virtuaaliseksi rikollisuudeksi. Kyberrikoksilla viitataan kuitenkin pääsääntöisesti kaikkeen tietoverkoissa tai tieto- ja viestintätekniologiaa apuna käyttäen tapahtuvaa rikollista käyttäytymistä. Näiden rikosten luonteeseen kuuluu se, että yhteiskunnan määrittelyllä on suuri merkitys siihen, että onko tietty rikos vai ei. Kyberrikollisuutta voidaan jaotella siten, että ne joko kohdistuvat henkilöihin, omaisuuteen tai valtion toimintaan. Henkilöön kohdistuvasta kyberrikollisuudesta voidaan käyttää esimerkkiä kyberväijyminen tai lapsen houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin. Omaisuuteen kohdistuvassa kyberrikollisuudessa rikos on esimerkiksi petoksen tekeminen tietotekniikan avulla. Kun puhutaan valtioon kohdistuvasta kyberrikoksesta se voi esimerkiksi tarkoittaa tietomurtoa, jolla tunkeudutaan viraston tietojärjestelmään. (Haapasalo 2008, 339.)

4.3 Rikosten määrä Suomessa

Vuonna 2017 kokonaisuudessaan rikoksien määrä oli nousussa verrattuna vuoteen 2016. Rikoslakirikokset olivat kuitenkin selkeästi laskussa, kun verrataan vuotta 2016 vuoteen 2017. Vuonna 2017 kaiken kaikkiaan rikoksia Suomessa tehtiin yhteensä 822 222 kappaletta, kun taas esimerkiksi vuosina 2015-2016 kaikkien rikoksien määrä oli alle 810 000 kappaletta molempina vuosina. Rikoslakirikoksia oli kuitenkin vuonna 2017 yhteensä 431 470 kappaletta. Vuonna 2016 rikoslaki rikoksia oli 458 792 kappaletta. (Poliisi 2019b.) Rikoslakirikoksilla tarkoitetaan rikoksia, joiden sisällöstä ja rangaistavuudesta säädetään rikoslaissa. Rikoslakirikoksia ovat esimerkiksi seksuaalirikokset, liikenne rikokset ja ihmisten henkeen- tai terveyteen liittyvät rikokset. (Poliisi 2015.)

Suomen poliisin julkaiseman tilaston mukaan vuonna 2018 rikoksia kaiken kaikkiaan tehtiin kokonaissa yhteensä 825 899 kappaletta. Rikoslakirikoksia poliisin tietoon tuli vuonna 2018 yhteensä 436 885 kappaletta. Tilaston pohjalta voidaan siis todeta, että poliisintietoon tullut rikollisuus on ollut nousussa vuonna 2018. Vuoden 2019 syyskuun alkuun mennessä rikoksia on Suomessa tehty yhteensä 548 200 kappaletta ja rikoslakirikoksia 330 669 kappaletta. Samaan aikaan vuonna 2018 oli rikoksia tehty 650 642 kappaletta, mutta rikoslakirikoksia 328 757 kappaletta. (Poliisi 2019b.)

Rikoksien yhteismäärä oli laskussa vuonna 2017 omaisuusrikoksissa, väkivaltarikoksissa ja liikenne rikoksissa. Kokonaisuudessaan omaisuusrikoksia tehtiin vuonna 2017 yhteensä 209 436 kappaletta, kun vuonna 2016 määrä oli 228 297 kappaletta. Väkivaltarikoksien yhteismäärä tehtiin vuonna 2017 yhteensä 32 178 kappaletta ja vuonna 2016 väkivaltarikoksia tehtiin yhteensä 32 258 kappaletta. Liikenne rikoksien kokonaismäärässä oli myös laskua vuonna 2017, jolloin liikenne rikoksia tehtiin yhteensä 109 360 kappaletta. Vuonna 2016 liikenne rikosten kokonaismäärä oli 120 510 kappaletta. (Poliisi 2019b.)

Huomioitavaa on kuitenkin rikostyyppit, jotka olivat kasvussa vuonna 2017. Kokonaisuudessaan seksuaalirikokset pysyivät suhteellisen samoissa luvuissa

aikaisempaa vuotee nähden, mutta raiskauksiin liittyvät rikokset olivat nousussa vuonna 2017. Lisäksi huumausainerikokset olivat kahdeksan prosenttia nousussa vuonna 2017. Vuonna 2016 poliisin tietoon tulleita huumausainerikoksia oli yhteensä 22 136 kappaletta, kun taas vuonna 2017 huumausainerikoksien kokonaismäärä oli 24 039. Törkeitä huumausainerikoksia vuonna 2017 poliisin tietoon tuli 1007 kappaletta. Vuonna 2016 törkeitä huumausainerikoksia oli 917 kappaletta tullut poliisin tietoon (Poliisi 2019b.) Törkeä huumausainerikos on kyseessä silloin, kun rikoksen kohteena on erittäin vaarallinen huumausaine tai kyseessä on suuri määrä huumausainetta. Rikoksella tavoiteltaessa huomattavaa taloudellista hyötyä puhutaan silloin törkeästä huumausainerikoksesta. Huumausainetta levitettäessä alaikäiselle tai huumausaine aiheuttaa hengen tai terveyden vaaraa usealle ihmiselle, puhutaan silloin törkeästä huumausainerikoksesta. (Rikoslaki 19.12.1889/39, 2. §.)

Vuonna 2019 laskussa edelleen ovat olleet liikenne rikokset ja pahoinpitelyrikokset. Omaisuusrikokset ovat olleet laskussa vuodesta 2017 vuoteen 2018, mutta verrattaessa vuoden 2018 syyskuun alkuun ja vuoden 2019 syyskuun alkuun poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset ovat olleet nousussa. Huumausainerikokset sekä törkeät huumausainerikokset ovat olleet jatkuvassa nousussa. Syyskuun alkuun vuonna 2018 poliisin tietoon oli törkeitä huumausainerikoksia tullut yhteensä 696 kappaletta, kun taas vuoden 2019 syyskuun alkuun määrä oli noussut 753 kappaleeseen. Myös seksuaalirikokset ovat olleet nousussa vuodesta 2018 vuoteen 2019, mutta esimerkiksi raiskaus nimikkeellä olevat seksuaalirikokset ovat pysyneet täysin samoissa luvuissa vuosina 2018 ja 2019. (Poliisi 2019b.)

4.4 Rikoksista kirjoittaminen mediassa

Kriminologia on tieteenala, jonka tarkoituksena on tutkia rikoskäyttäytymistä sekä tapaa, jolla yhteiskunta reagoi rikollisuuteen. Tästä syystä myös median rikollisuuteen kiinnittämä huomio on yksi kriminologian tutkimuskohteista. Mediakriminologia eroaa taas viestinnän, tiedotusopin ja journalistiikan yleisissä tutkimuksissa siten, että viestinnän sisältö suhteutetaan jollain tavalla rikollisuusilmiöön. Näin ollen mediaa voidaan tarkastella joko rikoksen tekijänä tai rikoksen kohteena. (Kivivuori 2008, 243.)

Varhaisessa mediakriminologiassa töissä on eritelty rikosuutisoinnin sisältö sekä vertailtu median antamaa kuvaa rikollisuuteen ja rikoksen todellisuuden eroja. Tuloksien perusteella media kohdistaa huomion vakaviin ja poikkeuksellisiin tekoihin. Lievistä sekä yleisesti teoista uutisointiin selvästi harvemmin. (Kivivuori 2008, 243–244.)

Rikosuutisointi on lisääntynyt voimakkaasti niin ulkomailla, kuin suomalaisessa mediassakin viimeisen parin vuosikymmenen aikana. Esimerkiksi ilta-päivälehdissä kirjoitettujen väkivaltarikoksien määrä on moninkertaistunut vuoden 1980 jälkeen. Huomioitavaa on se, että väestön keskimääräinen riski joutua väkivallan uhriksi pysynyt suhteellisen vakaana. Lisäksi vuoden 1980 jälkeen rikosuutisointi lisääntyi television puolella. Rikosuutisoinnin lisääntymisen televisioissa johtui muun muassa kaupallisten kanavien kilpailusta ja poliisin tehostuneesta tiedotustoiminnasta. Vaikutusta uutisointiin oli myös sillä, että erilaisia rikostoimituksia perustettiin uutistoimituksiin ja rikollisuuden luonteessa tapahtuneisiin muutoksiin, esimerkiksi järjestäytyneessä rikollisuudessa. Näihin aikoihin maahamme tuotiin uusi ohjelmatyyppi, joka oli poliisitelevisio, jolla oli vaikutusta myös rikosuutisoinnin kasvuun maassamme. (Kivivuori 2008, 245.)

4.5 Median vaikutus rikoskäyttäytymiseen

Kivivuoren (2013, 246) mukaan rikoksien tekemisellä ja rikosuutisten seuraamisella sanotaan olevan jonkinlainen yhteys toisiinsa. On todettu, että rikosuutisoinnilla on vaikutusta joidenkin nuorten rikoskäyttäytymiseen. Mistä tämä sitten johtuu? Mikä selittää kyseisen ilmiön?

Puhuttaessa rikoksien tekemisestä ja rikollisuuden seuraamisesta, puhutaan usein ilmiöstä, jota kutsutaan kiinnostusvaikutukseksi. Kiinnostusvaikutus on yksi valikoitumisvaikutuksen tyyppi. Tällä tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi nuori, joka harrastaa urheilua, on kiinnostunut urheiluun liittyvästä uutisoinnista, kun taas nuori, joka on väkivaltainen tai tekee omaisuusrikoksia, hakee mediasta rikollisuuteen liittyviä uutisia. Varsinkin nuorten kohdalla on havaittu, että kyse on sosiaalisen valikoitumisesta ja sosiaalisesta syysuhteesta ja näi-

den toimimisesta yhdessä. Tämä tarkoittaa sitä, että ne yksilöt, jotka ovat kiinnostuneita rikoksista, pyrkivät hakeutumaan tilanteisiin, joissa on mahdollisuus oppia rikoskäyttäytymistä. (Kivivuori 2008, 247.)

Rikosuutisointi saattaa aiheuttaa aggressiivisuutta joissakin nuorissa. Mahdollisesti kyse voi olla oppisesta. Median kautta on mahdollista saada tietoa rikosmahdollisuuksista sekä erilaisista tekotavoista, esimerkiksi televisioiden ja elokuvien kautta. Lisäksi mahdollista on, että rikosuutisointi lisää kuviteltua normalisoitumista. Tätä kautta voi syntyä ajatus siitä, että jos muutkin tekevät rikoksia, miksen myös minä voisi tehdä. Yksi tekijä voi olla myös maineen tavoittelu julkisuudessa, jota rikosentekemisien kautta haetaan. Vuonna 2004 Suomessa tehdyn asennetutkimuksen mukaan puolet 15-24 vuotiaista miehistä haaveili julkisuuteen pääsemisestä. Rikollisuus nähdään myös väliinään, jonka avulla voidaan tavoitella julkisuutta. Nuorten keskiössä rikosten tekeminen toimii suosion ja ihailun saannin keinona. (Kivivuori 2008, 249.)

Rikollisuutta on mahdollista oppia myös erilaisista vertaisryhmistä sekä mediasta. Tällöin oppimisessa on keskeistä rikoksen tekotapojen oppiminen ja rikollisuudelle suotuisten määritelmien, eli asenteiden ja selittelyjen oppiminen. Vertaisryhmien ja median lisäksi mukaan on lisättävä internet. Internet on nykypäivänä yksi oppimisenlähde, jossa oppimista voidaan jakaa karkeasti kahden tyyppiin, itseopiskeluun ja vuorovaikutteiseen oppimiseen. (Kivivuori 2008, 239.)

Itseopiskelun mahdollistavat erilaiset sivustot, joita internetistä löytyy. Tällaisilla sivustoilla kerrotaan rikoksen tekemiseen liittyvistä tekniikoista, esimerkiksi kuinka pommi voidaan valmistaa. Tämän lisäksi internetistä löytyy erilaisia vihasivustoja, joissa suoranaisesti tai epäsuorasti yllytetään jonkin ryhmän vastaiseen toimintaan. Näille sivustoille ajautuvan henkilön on mahdollista oppia sieltä rikokselle suotuisia määritelmiä ja selityksiä. (Kivivuori 2008, 239.)

Nykytekniikkamme mahdollistaa myös suoran vuorovaikutuksen verkossa liikkuvien henkilöiden välillä. Internetin keskustelupalstat ovat paikkoja, joissa on mahdollista käsitellä aiheita ja tekniikoita, joita on henkilö voi käyttää myös laittomiin tarkoitukseen. Keskustelupalstoilla varsinaisesti kukaan ei opeta tai kehota rikollisuuteen. Tästä esimerkkinä on vuoden 2002 tehty pommi-isku

vantaalaiseen kauppakeskukseen, jonka tekijä oli mukana aktiivisesti räjähdysaineita ja pyrotekniikkaa käsittelevässä verkkokeskusteluissa. (Kivivuori 2008, 240.)

Internetissä on mahdollista käydä avoimesti keskusteluita, joissa puhutaan rikoksen tekemisestä sekä jaetaan neuvoja ja vinkkejä liittyen niiden tekemiseen. Rikollisuuden oppimisen näkökulmasta tämä on potentiaalisesti voimakkain oppimisenlähde. Tämä johtuu siitä, että verkkoyhteisö voi tiedon antamisen lisäksi palkita rikoksen tekijän arvonannolla. (Kivivuori 2008, 240.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUS

Tässä luvussa avaan kokonaisuudessaan opinnäytetyön toteutuksen eri vaiheita. Luvussa tarkastelen tutkimusaineistonkeruuta, haastateltavien valintaa, haastatteluiden toteutusta sekä tutkimusaineiston analysointia. Tutkimukseni toteutin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tiedonkeruumenetelmänä käytin yksilöllistä haastattelua, jotka toteutin teemahaastatteluina.

5.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan laadullista tutkimusta. Kvalitatiivisen tutkimukselle tyypillisiä piirteitä ovat, että tutkimus on luonteeltaan kokovaltaista tiedonhankintaa. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään ja kootaan luonnollisissa sekä todellisissa ympäristöissä. Tiedon ja aineiston keruussa käytetään myös ihmisiä tietolähteenä. Näissä tilanteissa tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihin ja keskusteluihin enemmän tutkittaviensa kanssa, kuin mittausvälineisiin. (Hirsjärvi ym. 2013, 164.)

Laadullisessa tutkimuksessa suositaan laadullisten metodien käyttöä, kun kerätään ja hankitaan aineistoa. Tällä tarkoitetaan sitä, että suositaan erilaisia metodeja, joissa tutkittavien ääni ja näkökulmat tulevat esille. Laadullisia metodeja ovat esimerkiksi teemahaastattelut, osallistava havainnointi, ryhmähaastattelut, erilaiset dokumentit sekä tekstien diskursiiviset analyysit. (Hirsjärvi ym. 2013, 164.) Diskurssianalyttisestä näkökulmasta katsottuna keski-

össä ovat ihmisten haastattelutilanteissa käyttämät kontekstisidonnaiset kulttuuriset jaottelut, tulkinnat, puhetavat, luokitukset sekä vuorovaikutuksessa toteutuvat diskursiiviset käytännöt. (Pietilä ym. 2010, 214.)

Lisäksi laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on, että tutkimussuunnitelma muoutuu tutkimuksen edetessä, eli tutkimusta toteutetaan joustavasti ja suunnitelmia muokataan ja muutetaan olosuhteiden mukaisella tavalla. Lisäksi laadullisissa tutkimuksissa tapauksia käsitellään aina ainutlaatuisina sekä aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. Tärkeää on myös, että kohdejoukko, jota tutkitaan, valitaan tarkoituksenmukaisesti, eikä satunnaisotos menetelmällä. (Hirsjärvi ym. 2013, 164.)

Puhuttaessa laadullisesta tutkimuksesta tulee rajata pois tutkimukset, joissa litteroitu haastatteluaineistot sekä muut teksti- tai kuva aineistot ovat jälkikäteen koodattu strukturoitua kyselyä vastaavanlaiseen muotoon. Analyysi menetelmänä käytettäessä pelkästään tilastollista analyysiä kyseessä ei ole silloin laadullinen tutkimus. Laadulliselle tutkimukselle on tavallista, että siinä sovelletaan vaihtelevissa määrin muuttuja-ajattelua ja tilastollista todistelua. (Alasuutari 2011, 33.)

5.2 Tutkimusaineiston keruu

Opinnäytetyön tutkimusaineistonkeruumenetelmäksi valitsin haastattelun. Haastattelu on joustava aineistonkeruumenetelmä ja se sopiikin hyvin moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Haastattelussa tutkija ja tutkimuksenkohde ovat suorassa vuorovaikutuksessa ja tästä syystä se luo mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa. Haastattelu tuo myös mukanaan mahdollisuuden saada esiin motiiveja, joita vastauksien takana saattaa olla. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34.)

Kun verrataan haastattelua muihin tiedonkeruumuotoihin, sen isoimpana etuna nähdään se, että se antaa mahdollisuuden säädellä aineistonkeruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla sekä vastaajia myötäillen. Lisäksi se antaa mahdollisuuden haastatteluaiheiden järjestyksen säätelylle, ja se antaa mahdollisuuden tulkita enemmän vastauksia, kuin esimerkiksi postikyselyissä. (Hirsjärvi ym. 2012, 205.)

Useimmiten haastattelu valitaan tiedonkeruumenetelmäksi muun muassa siksi, koska halutaan tutkia arkoja tai vaikeita aiheita ja halutaan korostaa, että ihminen nähdään tutkimustilanteessa subjektina, eli tekijänä. Näissä tilanteissa tutkittavalle annetaan mahdollisuus tuoda esille häntä koskevia asioita mahdollisimman vapaalla tyylillä. Usein aineistonkeruu menetelmäksi valitaan haastattelu tilanteissa, joissa halutaan syventää ja selventää saatavia vastauksia. Tämä tuo mukanaan mahdollisuuden sille, että tutkija voi pyytää perusteluja esitetyle mielipiteelle sekä mahdollistaa lisäkysymysten esittämisen tarvittaessa. (Hirsjärvi ym. 2012, 205–206.)

5.2.1 Teemahaastattelu

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastattelut toteutin haastateltaville yksilöllisesti. Teemahaastattelussa käsiteltiin opinnäytetyön aihetta ja sitä kautta haettiin vastauksi tutkimuskysymyksiin.

Teemahaastattelulla tarkoitetaan puolistrukturoitua haastattelua. Haastattelut on perinteisesti jaoteltu kysymysten valmiuden sekä sitovuuden perusteella strukturoituihin tai strukturoimattomiin haastatteluihin. Näiden strukturoimattomien ja strukturoitujen haastattelumuotojen välimaastoon kuuluvat puolistrukturoidut sekä puolistandardoidut. Näille oleellista on, että haastattelun näkökohta on ennalta lyöty lukkoon. Puolistrukturoituihin haastattelujen muotoihin kuuluu teemahaastattelut. Teemahaastattelu on yksi tunnetuimmista haastattelumuodoista. Teemahaastattelujen tarkoituksena on käydä läpi samat teemat ja aihepiirit, mutta kysymysten muotoilu ja järjestys voivat mahdollisesti muokkautua haastattelun edetessä. (Ruusuvoori & Tiittula, 2005, 11.)

Hirsjärven ja Hurmeen (2005, 48) mukaan teemahaastattelu on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Tämä perustuu siihen, että teemahaastattelussa kaikille samoja ovat haastattelun aihepiirit ja teema-alueet. Lisäksi teemahaastattelusta puuttuu strukturoidulle lomakehaastattelulle oleellinen tarkka järjestys sekä muotoilu.

Puolistrukturoidut haastattelut sopivat hyvin käytettäväksi, kun tutkimuksen kohteena ovat emotionaalisesti arat aiheet. Niitä kannattaa käyttää myös tilanteissa, joissa halutaan selvittää heikosti tiedostettuja seikkoja, ja kun muistamattomuuden arvellaan tuottavan virheellisiä vastauksia kysymyksiin. Lisäksi puolistrukturoituja haastattelut sopivat tilanteisiin, joissa tutkitaan ilmiöitä, joista haastateltavat ei puhu tai ole tottuneet puhumaan päivittäin. (Hirsjärvi 1988, 35.)

Teemahaastattelulle kaikkein oleellista on se, että haastattelu etenee keskeisten teemojen varassa, eikä yksityiskohtaisten kysymyksien sijaan. Tämän avulla saadaan tutkittavien näkökulmat esiin ja ääni kuuluviin sekä vähennetään tutkijan näkökulmaa. Teemahaastattelussa ihmisten tulkinnat asioista sekä heidän asioille antamansa merkitys on oleellista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.)

5.2.2 Haastateltavien valinta

Aina kun aloitetaan haastateltavien valinta, tulee muistaa se, että mitä ollaan tutkimassa. Tutkimusongelman mukaan, tutkijan tulisi valita haastateltavat heidän kokemuksensa sekä asiantuntijuuden perusteella, liittyen tutkittavaan asiaan. Tärkeänä kriteerinä nähdään juuri se, että haastateltavalla olisi omakohmainen kokemus tutkittavaa asiaa kohtaan. (Vilkkä 2015, 135.)

Haastateltavien valinnassa alkuvaiheessa VAO ry oli minulle apuna. Tein työelämäkumppanille haastatteluilmoituksen (Liite 1), jossa kerroin opinnäytetyön aiheesta, sisällöstä, haastatteluiden toteutuksesta ja salassapitoon liittyvistä asioista. Työelämäkumppani jakoi tätä sähköisesti ja paperiversiona heidän asiakkailleen eteenpäin, ja sitä kautta haastatteluihin saivat halukkaat osallistua. Lisäksi työelämäkumppani otti tutkimuksen esille erityisesti niiden asiakkaiden kanssa, joista on ollut enemmän uutisointia mediassa sekä kysyivät, olisivatko he kiinnostuneet osallistumaan opinnäytetyöhön. VAO ry otti minuun yhteyttä, kun tutkimuksesta kiinnostuneita henkilöitä oli löytänyt.

Haastatteluun liittyvään ilmoitukseen en ollut laittanut erityisiä kriteerejä tai toiveita, esimerkiksi siitä, että minkälaisen taustan omaavia henkilöitä haluan

opinnäytetyöhön haastatella. Koin tärkeimpänä näkökulmana sen, että halukkaat ja varsinkin aiheesta kiinnostuneet saisivat osallistua. Haastateltavaksi pyrin saamaan mukaan niin naisia kuin miehiäkin, mahdollisten eroavaisuuksien esille tuomisen kannalta. Alun perin eräs nainen oli kiinnostunut tulemaan haastateltavaksi mutta hän kuitenkin perui ja loppujen lopuksi sain vain miehiä haastatteluihin mukaan.

5.2.3 Teemahaastattelujen toteutus

Ennen teemahaastatteluiden toteuttamista laadin teemahaastattelurungon (Liite 2). Teemahaastattelurunkoon sisällytin tutkimuskysymykseni, joihin lähdin hakemaan vastauksia teemahaastattelun avulla. Teemoitin aiheita tutkimuskysymyksieni pohjalta ja teemahaastattelurunkoon syntyi neljä eri teemaa. Teemat nousivat teorian tiedon pohjalta. Teoriatiedoissa oli selkeitä teemoja, joista oli helppo muodostaa teemahaastattelurunkoon teemat. Teemoja olivat taustatiedot, joiden avulla keräsin tietoa haastateltavien sukupuolesta ja siitä, miten pitkään he ovat olleet vapaana. Taustatiedoissa haastateltava sai vapaaehtoisesti kertoa tuomiostaan, josta hänet oli tuomittu ja jos hän koki sen olennaiseksi tiedoksi tutkimuksen kannalta. Toisena teemana teemahaastattelurunkoon nousi tutkimuskysymyksien pohjalta kokemukset. Kolmantena teemana teemahaastattelussa oli vaikutukset persoonallisuuteen ja neljäntenä teemana syntyi vaikutukset lähipiiriin.

Opinnäytetyön teemahaastattelut aloitin toukokuun 2019 lopussa. Suunnitellusti matkustin haastateltavien kotikaupunkeihin haastattelemaan heitä. Haastattelut toteutettiin erilaisissa toimistoissa riippuen haastattelukaupungista. Haastatteluissa mukana oli aina VAO ry:n toiminnanjohtaja. Tämä oli alusta alkaen suunniteltu ja sen avulla varmistettiin minun turvallisuuteni. Toukokuulle oli suunniteltu alun perin neljä haastattelua kahdessa kaupungissa, mutta loppujen lopuksi haastatteluista toteutui yksi, yhdessä kaupungissa. Myöhemmin elokuun 2019 lopulle oli suunniteltu kaksi haastattelupäivää kahdessa kaupungissa, jotka eivät loppujen lopuksi toteutuneet haastateltavien estyneisyyden takia. Syyskuun loppupuolella olimme sopineet yhden puhelinhaastattelun, mutta tämäkään ei loppujen lopuksi toteutunut. Tämän jälkeen VAO ry:n kautta haastatteluja ei enää saatu järjestetyksi.

Tämän jälkeen aloitin yhteydenoton muihin järjestöihin ja toimijoihin ympäri Suomen, jotka työskentelevät vapautuneiden vankien kanssa. Lähes kuukauden ajan otin yhteyttä järjestöihin ja kyselin, tavoittaisinko heidän kauttaan henkilöitä, jotka olisivat kiinnostuneet osallistumaan kyseiseen tutkimukseen, ja he omaisivat rikollistaustaa. Lopulta eräästä järjestöstä minuun otettiin yhteyttä ja heidän kauttaan löytyi kaksi haastateltavaa lisää ja he osallistuivat haastatteluun yksityishenkilöinä. Heidän kanssaan haastattelut suoritettiin puhelinhaastatteluina. Loput haastattelut saimme tehtyä marraskuun 2019 alussa. Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöhön haastattelin yhteensä kolmea eri henkilöä.

Opinnäytetyössä haastattelutilanteet nauhoitin omalla puhelimella. Puhelinhaastattelut nauhoitin iPad- tabletilla. Ennen kuin aloitin nauhoittamisen, kerroin haastateltavalle henkilölle, että haastattelut nauhoitetaan. Haastateltaville kerroin, että nauhoitan haastattelut siitä syystä, että voin myöhemmin palata aineistoon ja käsitellä sitä uudelleen. Kerroin myös, että haastattelujen nauhoituksia- ja aineistoa ei tule kukaan muu näkemään tai käyttämään kuin minä. Lopuksi myös kerroin haastateltaville, että opinnäytetyön valmistuessa tuhoan haastattelu aineiston- ja nauhoitukset asianmukaisin tavoin.

Opinnäytetyön aihe osoittautui haasteelliseksi. Olin keskustellut vankien kanssa työskentelevien henkilöiden kanssa ja sain käsityksen, että kyseinen aihe puhuttaa vankeja niin vankiloiden sisällä kuin vapautumisvaiheessa. Kuitenkin haastattelutilanteessa vastaukset aiheesta eivät olleet kovin laajoja. Ajallisesti haastattelut kestivät jokainen noin puolituntia. Haastatteluiden sisällössä oli kuitenkin eroavaisuuksia. Yksi haastateltavista oli hyvin innokas kertomaan kokemuksiaan sekä omasta rikoshistoriasta. Kaksi haastateltavista vastaili vain esitettyihin kysymyksiin. Haastattelukysymykset koettiin helppoina ja jokainen heistä vastasi kaikkiin esitettyihin haastattelukysymyksiin. Teema lähipiirin vaikutukset nousivat haasteelliseksi aiheeksi puhua. Haastateltavien lähipiiristä puhuminen nosti jokaisella haastateltavalla tunteet pintaan.

5.3 Tutkimusaineiston analysointi

Tutkimusaineiston analysoimisessa käytin teemoittelua. Kun aineistonkeruumenetelmä on käytetty muun muassa teemahaastattelua, niin tällöin teemoittelu on luonteva etenemistapa analysoimisessa. Haastateltavien kanssa puhuttu teemat löytyvät yleensä kaikista haastatteluista, mutta eri tavoin sekä niiden määrät vaihtelevat. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.)

Teemat ovat keskeisiä aiheita. Teemoja muodostetaan usein aineistolähtöisesti etsien tekstistä yhdistäviä tai erottavia tekijöitä. Aineistoa järjestellessä teemojen mukaisesti, jokaisen teeman alle on tarkoitus koota haastatteluista ne kohdat, joissa kyseisestä teemasta on puhuttu. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.)

Tutkijan saatua tutkimusaineisto kerätyksi, on se muutettava sellaiseen muotoon, että sitä on mahdollista tutkia. Haastatteluaineistojen kohdalla tällä tarkoitetaan, että nauhoitus muutetaan tekstimuotoon. Haastatteluaineiston muuttamista tekstimuotoon kutsutaan litteroinniksi. Kun haastatteluaineisto muutetaan tekstimuotoon, se helpottaa tutkijaa analysoimaan tutkimusaineistoaan. Lisäksi se helpottaa tutkimusaineiston järjestelmällistä läpikäyntiä, aineiston ryhmittelyä sekä luokittelua. (Vilka 2015, 137.)

Haastatteluaineiston litteroin sanatarkasti puhekieltä noudattaen. Litterointiin sisällytin kaikki täytesanat, toistot sekä keskenjääneet tavut. Myös erilaiset tunteen ilmaukset kirjasin ylös, vaikka niitä oli hyvin vähän. Haastatteluaineiston litteroinnin tuloksena syntyi yhteensä noin 15 sivua tekstiä.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa käydään läpi tutkimuksen tuloksia teemahaastattelurungon pohjalta. Tutkimukseen haastateltiin yhteensä kolme henkilöä. Haastatteluista yksi tehtiin kasvotusten ja kaksi puhelinhaastatteluna. Haastatteluissa esitetyt kysymykset olivat avoimia kysymyksiä. Näiden avulla pyrittiin siihen, että haastateltavat saavat antaa vastauksen omin sanoin.

Tutkimuksen tulokset ovat jaettu neljään eri teemaan. Teemoiksi nousivat taustatiedot, kokemukset, vaikutukset persoonaan tai henkilöön sekä vaikutukset lähipiiriin. Käyttäessäni haastatteluiden kautta nousseita suoria lainauksia olen nimennyt haastateltavat H1, H2 ja H3.

Taustatiedot. Opinnäytetyön taustatiedossa haasteltavilta kysyttiin vankilasta vapautumisen ajankohtaa, koevapauden loppumista, vankilatuomioiden määrä, sekä onko suorittanut muita seuraamuksia, kuten yhdyskuntaseuramusta.

Tutkimukseen osallistuneet henkilöt olivat kaikki miehiä sekä uusintarikollisia. Uusintarikollisuudella tarkoitetaan, että vapautumisensa jälkeen vanki syyllistyy uudestaan uusiin rikoksiin, josta seuraa joko uusi yhdyskuntaseuraamus tai uusi ehdoton vankeus (Tyni 2015, 6). Haastateltavat henkilöt olivat olleet vankilakierteessä useamman vuoden ajan. Haastateltavista kaksi oli ollut yli 10 vuoden ajan vankeusvankeina ja yksi omasi 16 ja puolenvuoden vankilahistorian. Lisäksi tutkintavankeutta oli takana useammilta vuosilta. Viimeisimmät vankilatuomiot olivat loppuneet kahden osalta noin 9–10 kuukautta sitten ja yksi haastateltavista oli ollut vapaana vuoden 2003 joulukuusta asti. Haastateltavista ainakin yksi oli ollut pidennetyssä koevapaudessa, joka oli kestänyt yhdeksän kuukautta ennen virallista vapautumista.

Kokemukset. Pääkysymyksenä, jonka ympärille opinnäytetyö pohjautui, oli: Kokevatko rikosentekijät median antaman kuvan tai käsityksen leimaavana? Jokainen haastateltava henkilö koki, että median antama kuva rikosentehneistä henkilöistä on leimaava. Vastaajien mielestä median antama leimaa kulkee mukana lopunikä.

No kyllä siinä semmonen rikollinen, joka tulee ja yrittää niinku elää normaalia elämääkin, niin joka vapautuu kyl hän kokee sitte, että hän on ihan valtava mörkö yhteiskunnalle, jota ei pystytä auttaa tai uskalleta auttaa. Et ihmiset rupee pelkää, et se on semmosta tietynlaista rasismia ja leimaamista, että parempi ois jättää niitä pois. H1

Leimaa sit niit ihmisii ketä sielt haluu pois myös et sitä negatiiviseen sävyyn kirjoitetaan pelkästään, et ei uskota niihin ihmisiin ja niiden ihmisten mahdollisuuksiin ketä haluu sielt pois. H2

Haastateltaville esitettiin kysymys siitä, millaisena he kokevat median antaman kuvan tai käsityksen rikosentehneistä henkilöistä. Lehtien kirjoittelua pidettiin paisutteluna ja usein rikoksia käsitellään lehdissä kirjoittamalla ne isoilla fonteilla. Tällä tarkoitettiin, että usein rikosuutisoinnissa pienistä asioista tehdään isoja. Lisäksi yksi haastateltavista nosti esille sen, että on ollut tapauksia, jossa mediassa kirjoitetut tiedot ovat olleet väriä. Yksi haastateltavista nosti esille myös sen, kun lehdissä julkaistaan rikosuutisointia, on uutisen esillepanolla varmasti merkitystä myös markkinoinnin kannalta.

Mut se, että miten se tuodaan esiin, niin se on siinä, esillepanosahan se on. Voidaan tehdä kahdella tapaa esillepano ratkasee sen, et kumpi menee myyntiin. Se on niinku tätä markkinointia. Herkutellaan ja mässäillään, et se tappoi taas. H1

Sitteku ei oikee tiiä onks siinä perääkään aina välttämättä et onks ne menny iha näin. H3

Kysyttäessä heidän tuntemuksiaan siitä, miltä median antama kuva tai käsitys heidän mielestään tuntuu ja mitä ajatuksia se heissä herättää. Vastajat kuvasivat erilaisia tunteita, kuten pahaa mieltä, vihantunteita, surullisuutta ja myös surullisuutta muiden henkilöiden puolesta, joista mediassa kirjoitellaan. Yksi haastateltavista kertoi myös, että hän nykyään ei lue rikosuutisointia ja hyvin harvassa ovat tapaukset, joita hän lukee. Hän kokee, että uutisointi aiheuttaa hänessä huonoa olo, joten parempi on jättää ne lukematta. Erityisesti pahaa mieltä haastateltavissa aiheuttaa se, että kirjoitukset jäävät ikuisuuksiksi internettiin ja kuka tahansa voi käydä sieltä lukemassa niitä.

Pahaltaha se tuntuu, ku ne ei lähe pois sieltä. Ne on niinku koko sun ikäs siellä. Sit se on niin vaikee lähtee sihe uuteen elämään. H1

Lisäksi haastateltavilta kysyttiin heidän kokemuksiensa sekä ajatuksiensa nimien ja tuomioiden julkaisemisesta rikosuutisoinnissa. Vastauksien pohjalta nousi selkeä näkemys siitä, että nimen ja tuomion julkaisemille on vaikutusta varsinkin tulevaisuudessa, esimerkiksi asunnon sekä työpaikan saannin kannalta. Uusi työnantaja voi etsiä internetistä nimen ja sitä kautta löytää henkilön historian. Yksi haastateltavista näki juuri nimen ja tuomion julkaisemisen vaikuttavan vangin integroitumiseen yhteiskuntaan. Lisäksi yksi haastateltavista näki myös asian siltä kannalta, että nimen julkaisemisella on myös vaikutusta

rikoksentehneen henkilön lähipiiriin. Tällä haastateltava tarkoitti sitä, että on mahdollista, että lähiomaisiakin aletaan leimaamaan esimerkiksi työyhteisöissä tai ystäväpiirissä, kun tulee median julki, että heidän läheinen on syyllistynyt johonkin rikokseen.

Eihä se varmaan niinku tulevaisuutta ajatellen sitte oo, jos haluaa ihminen hoitaa itseään kuntoon ja näin et sit ku se on siel julkisuudes ollu negatiivisesti ni kylhä se ihmisten mieleen tulee. H3

Pelkäästä se nimi ei kosketa sitä ihmist, vaan se koskettaa niin monta muutaki ja viel enemmän se koskettaa niin montaa muutaki et esim lähiomaisii. H2

Vaikutukset henkilöön. Jokaisesta haastateltavasta henkilöstä oli johonkin mediaan kirjoitettu jotain heidän rikoksistaan sekä tuomioista. Haastateltavilta kysyttiin, onko median antamalla kuvalla tai käsityksellä ollut vaikutusta jollain tapaa heidän persoonaansa tai persoonallisuuteensa, esimerkiksi johonkin luonteenpiirteeseen. Lisäksi heitä pyydettiin kuvailemaan, että jos on ollut vaikutusta niin miten se on vaikuttanut heihin. Haastateltavilta kysyttiin myös, että onko median antama kuva tai käsitys vaikuttanut joka päiväiseen elämään, kuten asunnon tai työpaikan saantiin.

Vastauksista nousi esille, että he jatkuvasti kokevat häpeän ja syyllisyyden tunteita. Häpeän ja syyllisyyden tunteita koetaan varsinkin omia läheisiä kohtaan. Yksi haastateltavista nosti esille, että kokee vaikeuksia lähteä edes tavoittelemaan normielämää, kun on niin leimattu siihen rikolliseen muottiin. Lisäksi hän koki, tämän mukana on tullut ahdistuneisuutta sekä masentuneisuutta. Yksi haastateltavista kertoi, että on joutunut muuttamaan uudelle paikkakunnalla ja aloittamaan elämän siellä alusta.

Se on vaikuttanu niin et mä en pysty tai haluu lähtee hakee sitä normi elämää niin kauan kunnes ne lähtee pois sieltä (mediasta). H1

Vastauksien perusteella vaikeuksia oli ollut työpaikan- ja asunnon saannissa media kirjoittelun takia. Kahdella haastateltavista on ollut haasteita saada vuokra-asuntoa vankilasta vapautumisen jälkeen. Haastatteluajankohtana toinen heistä kertoi olevansa koditon. Toinen heistä kertoi, että asuu edelleen tukiasunnossa, kun ei yksityiseltä vuokranantajalta ole saanut yhtään asuntoa.

Työpaikan hakeminen oli tuottanut myös vaikeuksia ja usein työnhaku on loppunut siihen, kun työnantaja oli googlettanut nimen internetistä.

Tai ees saa työtä, vaikka tota ku se vaikka googlaa tuolta sen nimen se loppuu siihen. Heti alkaa tulee semmonen varjo, et joko ei tai sit tulee semmonen varjo. H1

Vaikutukset lähipiiriin. Haastateltavilta kysyttiin vaikutuksia lähipiiriin, että onko median antamalla kuvalla tai käsityksellä ollut vaikutusta lähipiirin reagointiin heistä. Lisäksi haastateltavilta kysyttiin, onko median antaman kuva tai käsitys vaikuttanut heidän ja läheisten välisiin suhteisiin. Jokaisen haastateltavan vastauksesta nousi esille, että heidän kohdallaan olleesta rikosuutisoinnista on ollut vaikutuksia läheisten reagointiin. Haastateltavien vastauksien perusteella omaiset kokevat myös häpeää rikoksentehnyttä henkilöä kohtaan.

Se luottamus se on jouduttu iha nolli rakentaa uudestaan ja pikkuhiljaa menty eteenpäin. H2

Kysyttäessä haastateltavien ja läheisten väleistä jokainen haastateltava vastasi, että välit ovat läheisten puolelta katkaistu. Kaksi haastateltavista oli ajan myötä saanut välejä läheisiin hieman korjattua ja luottamusta rakennettua. Yksi heistä puolestaan kertoi, ettei ole tekemisissä läheistensä kanssa vieläkään. Yksi haastateltavista kuitenkin nosti esille, ettei hän usko, että läheisten reaktiot ovat täysin mediassa olleiden uutisten takia, vaan myös sillä on merkitystä, että itse on syyllistynyt rikokseen ja joutunut siitä vankilaan. Yksi haastateltavista kertoi myös kokeneensa sitä, että hänen tuntemiensa henkilöiden on vaikea luottaa häneen rikoshistoriansa vuoksi sekä samalla kokenut, että hänen muutokseensa ei ole uskottu.

Tietyl tapaa iso vaikutus siihenki et, ku ne pisti ne välit poikki et sit tarvis niinku oikeesti alkaa menees niinku ittees, ku ne oli aina niinku tietyl tapaa ollu niinku semmonen tuki ja turva ja sitte ku se lähti pois, et sit oli pakko mennä ittees ja et tajus et täs varmaa tarviis tehdä oikeesti jotain. H2

Vaikeempi luottaa muhu ku on ollu rikollisessa elämäntavassa ollu kiinni ja tämmöstä ja et onks kaikki ees uskonu sitä et pystyy muutokseen. H3

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSET

Opinnäytetyössä lähdin selvittämään vastausta kysymykseen: kokevatko rikoksentekijät median vaikuttavan heidän leimautumiseensa? Haastatteluista saadut vastaukset olivat pääosin yhteneviä. Huomioon on kuitenkin syytä ottaa, että opinnäytetyössä tutkin haastateltavien kokemuksia, joten tietenkin jokaisella henkilöllä on oma kokemuksensa.

Tutkimuksen keskeisin johtopäätös on se, että mediassa olleilla rikosuutisoineilla on vaikutusta rikoksentehneiden henkilöiden leimautumiseen. Lisäksi haastateltavat kokivat, että leima kulkee mukana lopunikä. Näitä haastattelun vastauksia tukee Weaverin tekemä tutkimus vuodelta 2012. Weaverin (2012) tekemän tutkimuksen perusteella vangin tuomio alkaakin vasta siinä vaiheessa, kun vanki vapautuu vankilasta. Kyseinen tilanne nähdään, että entisen vangin leima kulkee henkilön mukana koko loppuelämän. (The Road from Crime 2012.)

Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat kokivat mediassa rikosuutisoinnin olevan negatiivissävytteistä. Haastateltavat kokivat, että usein lehdissä rikosuutisoinnissa asioita suurennellaan ja rikosjutuilla ”herkutellaan” sekä ”mäsäilläään”. Lisäksi myös tilanteita on sattunut, joissa lehdet ovat julkaisseet väärää tietoa rikoksentekijöistä ja heidän teoistaan. Rikosuutisointia pidettiin myös lehtien myyntiin- ja markkinointiin vaikuttavana tekijänä, sillä se kiinnostaa ihmisiä.

Tutkimukseen vastanneista henkilöistä kaikki kokivat rikosuutisoinnin vaikuttaneen joillain tapaa heidän persoonaansa tai persoonallisuuteen. Kaikki vastanneista kokevat häpeän sekä syyllisyyden tunteita itseään mutta varsinkin omia läheisiä kohtaa. Syyllisyyttä kuvattiin muun muassa siten, että rikoksentekijät pohtivat usein, että mitä läheiset ovat joutuneet kärsimään heidän vuokseen.

Yksi kolmesta haastateltavasti koki haasteellisena lähteä tavoittelemaan normaalia elämää, sillä kokee olevansa leimattuna niin syvästi tiettyyn muottiin. Tällä hän tarkoitti olevansa leimattu selkeästi vain rikolliseksi, eikä muuksi. Haastateltavan vastausta tukee leimaamisteoria, jonka mukaan sosiaalisen

torjunnan muodot aiheuttavat sen, että rikollisen henkilön tulisi pysyä rikollisessa elämäntavassa (Kivivuori ym. 2018, 183).

Vastauksien perusteella vaikutusta on ollut myös mielenterveydellisesti muun muassa masennuksen sekä ahdistuneisuuden lisääntymistä. Yksi haastateltavista kertoi jopa joutuneensa muuttamaan toiselle paikkakunnalle rikosuutisoinnin vuoksi ja aloittamaan uuden elämän uudella paikkakunnalla. Nopparin ym. (2007, 27) mukaan leimatun ja syrjäytyneen henkilön ihmisarvo ei ole tasisella pohjalla. Tämän seurauksena nähdään muun muassa erilaisia mielialahäiriöitä.

Vastaajat kokivat julkisuuden vaikuttaneen heidän asuntojensa saantiin vapautumisen jälkeen. Lisäksi uuden työpaikan saanti on hyvin vaikeaa ja usein se on päättynyt siihen, että tuleva työnantaja on esimerkiksi Googlen kautta löytänyt heidän rikoshistoriansa. Haastatteluiden vastauksia tukee Kivivuoren ym. (2018, 183) teoria sosiaalisesta torjunnasta, jolla tarkoitetaan, että ihmiset eivät halua olla tekemisissä rikollisten kanssa. Sanotaan, että rikollisten on vaikea saada työpaikkaa tai löytää parisuhdetta. Rikollista henkilöä syrjitään ja torjutaan myös normaaleissa ystävyysuhteissa.

Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden vastauksien perusteella rikosuutisoinnilla on vaikutusta heidän ihmissuhteisiinsa. Kaikki haastateltavat toivat esille, että läheiset kokevat jossain määrin häpeää rikoksentehnyttä henkilöä kohtaan. Kaikki vastasivat myös, että jossain vaiheessa elämää välit ovat katkenneet läheisten puolelta. Haastateltavat kertoivat, että luottamusta on lähdetty korjaamaan täysin nollasta ja välien korjaamiseen on mennyt myös useampi vuosi aikaan. Haastateltavat kokevat myös, että tuntemiensa henkilöiden on myös vaikea luottaa heihin rikoshistorioidensa vuoksi. Nopparin ym. (2007, 27) mukaan leimatulla henkilöllä on usein hankaluuksia sosiaalisissa suhteissa sekä perhe-elämässä.

Tämän tutkimuksen tuloksien perusteella voidaan siis todeta, että medialla on vaikutusta rikoksentehneiden henkilöiden leimautumiseen. Rikoksista kirjoittaminen ja varsinkin niissä nimen sekä tuomion julkaiseminen vaikuttaa negatiivisesti vapautuvan vangin tulevaisuuteen. Vaikutuksia tällä on muun muassa

vapautumisen jälkeen uuden asunnon sekä työpaikan saantiin. Lisäksi rikosuutisoinnilla koetaan olevan vaikutusta rikoksenteekijöiden ja heidän läheistensä reagointiinsa heistä. Vaikutusta on myös rikoksentehteen henkilön ja hänen läheistensä välisiin suhteisiin.

Jatkotutkimusehdotukset

Tässä opinnäytetyössä lähdin tutkimaan rikoksenteekijöiden kokemuksia median aiheuttamasta leimasta heitä kohtaan. Opinnäytetyössä aihetta tutkittiin yleisellä tasolla, miten rikoksenteekijät itse kokevat, että media leimaa heitä ja millainen käsitys rikoksenteekijöistä luodaan erilaisissa tiedotusvälineissä, kuten uutisissa ja sosiaalisessa mediassa. Haastatteluiden avulla pääsin kuulemaan rikoksenteekijöiden näkökulmasta aihetta. Tämän opinnäytetyön aiheen tutkimisen avulla nostin mahdollisen kehittämiskohteen tulevaisuutta ajatellen. Jatkotutkimusehdotuksena voisi olla tämän median aiheuttaman leiman kehittäminen. Miten rikosuutisointia voisi kehittää siten, että se olisi vähemmän leimaavaa rikoksenteekijöitä kohtaan? Pystyykö ihmisten ennakkoluuloja rikollisista henkilöistä vähentämään tai poistamaan jollain tapaa?

8 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Eettisesti hyväksyttävää tieteellinen tutkimus voi olla silloin, kun se on toteutettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Rehellisyys, avoimuus ja luotettavuus kuuluvat näihin hyviin tieteellisiin periaatteisiin. Tutkijan tulee myös ottaa huomioon muiden tutkijoiden tekemä työ ja kunnioittaa sitä. Lisäksi tutkijan tulee hakea tarvittavat tutkimusluvut tutkimukselleen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Opinnäytetyöhön tarvitsin tutkimusluvan (Liite 3.) VAO ry:ltä. Hain tutkimuslupaa VAO ry:n toiminnanjohtajalta ja hän hyväksyi tutkimuslupahakemukseni. Opinnäytetyön haastatteluihin osallistuminen oli vapaaehtoista, mutta jokaiselta haastateltavalta henkilöltä hain erillisen haastatteluvan (Liite 4) henkilökohtaisesti. Jokainen haastateltava hyväksyi ja allekirjoitti haastatteluluvan ennen haastatteluiden aloittamista. Lisäksi koko haastatteluajan painotin, että jos haastateltavaa kokee jonkin kysymyksen epämiellyttäväksi tai muuten

vaan kokee, että ei halua vastata voi kysymykseen jättää vastaamatta. Haastateltavista kukaan ei jättänyt vastaamatta yhteenkään haastattelukysymykseeni.

Opinnäytetyön haastatteluaineiston nauhoitin omalla puhelimellani, jonka jälkeen heti haastatteluiden jälkeen litteroin omalle tietokoneelleni haastattelun. Puhelinhaastattelut nauhoitin iPad- tabletilla. Tämän jälkeen siirsin vielä haastatteluaineistot tietokoneeltani muistitikulle. Tällä turvasin sen, että kukaan ei pääse käsiksi haastatteluaineistoon missään vaiheessa prosessia. Koko prosessinajan haastatteluaineistot olivat vain minun käytössäni, eikä haastatteluaineistoja käsitelty yleisillä tietokoneilla. Opinnäytetyön valmistuttua hävitin haastatteluaineistot asianmukaisesti.

Tutkimusaineiston hävittäminen tulee hoitaa suunnitelmallisesti. Tarpeettomat aineistotiedostot sekä tietojärjestelmien käytön yhteydessä syntyvät tiedostot tulee poistaa, kun käyttötarve päättyy. On olemassa erilaisia ohjelmia, joiden avulla tiedostojen hävittämiseen voi käyttää apuna. (Tietoarkisto 2015.)

Tutkimuksesta tulee aina kertoa tarkoitus ja tavoitteet, vaikka niistä olisikin kyselylomake saatavissa jollakin internetsivustolla. Lisäksi tärkeää on, että tutkija tuo esille tutkimuksen tietosuojakäytänteen. Jokaisella tutkimukseen osallistuvalla henkilöllä on oikeus saada tietää, miten kerättyjä henkilöllisyystietoja käytetään ja miten niitä säilytetään. (Kuula 2011, 175, 177.)

Opinnäytetyön alkuvaiheessa tein VAO ry:lle haastatteluilmoituksen, jossa kerroin haastateltaville tietoa haastattelun sisällöstä. Haastatteluilmoitukseen olin jo kertonut, että esimerkiksi haastatteluaineistot, nauhoitukset ja kaikki siihen liittyvä on vain minun käytettävissä. Mainitsin myös haastatteluilmoituksessa, että salassapitovelvollisuus pätee myös tässä tutkimuksessa. Ennen kuin aloitimme itse haastattelutilanteessa haastattelukysymyksien käsittelyn, keskustelin vielä haastateltavan kanssa salassapitoon liittyvistä asioista.

Kävimme yhdessä vielä haastattelupa hakemuksen läpi ja painotin, että koko haastatteluaineisto on vain minun käytettävissä koko opinnäytetyöprosessin ajan ja sitä ei käsitellä yleisillä tietokoneilla. Ulkopuoliset henkilöt eivät päässeet materiaaleja näkemään. Kun haastatteluun liittyvät salassapitoasiat oli

käyty läpi, annoin haastateltavalle luvan allekirjoittaa suostumuksensa haastatteluun ja pääsimme aloittamaan haastattelun. Puhelinhaastatteluissa lähetin sähköpostilla haastattelulupa paperit liitteenä. Haastateltavat henkilöt allekirjoittivat sekä skannasivat haastattelulupa paperit minulle sähköpostiini. Allekirjoittamisen jälkeen järjestimme puhelinhaastattelut.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön työstämisen aloitin syksyn 2018 loppupuolella. Työstäminen alkoi ideointivaiheesta, jossa laadin aiheesta ideapaperin, joka hyväksyttiin joulukuun 2018 alussa. Alkuvuodesta 2019 aloitin suunnitelmavaiheen toteuttamisen sekä teoriatiedon keräämistä. Maaliskuun 2019 opinnäytetyön suunnitelmani hyväksyttiin, jonka jälkeen aloitin itse raportin kirjoittamisen. Teoreettista viitekehystä kirjoitin loppukevään ajan. Ensimmäisen haastattelun pääsin tekemään toukokuun 2019 lopussa. Opinnäytetyöhön palasin taas elokuussa 2019, jonka aikana aloin pohtimaan, mistä saan lisää haastateltavia tutkimukseeni. Alku syksyn 2019 opinnäytetyö seisoj paikallaan syystä, että en tavoittanut mistään haastateltavia työhöni. Lopulta löysin kuitenkin haastateltavia toisen järjestön kautta ja loput haastattelut suoritettiin marraskuun 2019 alussa.

Opinnäytetyöprosessi oli haasteellinen kohdallinen. Ideointivaiheessa minun oli haastava löytää opinnäytetyölle työelämästä yhteistyökumppani, joka lähtisi mukaan opinnäytetyöhön, ja jota kautta mahdollisesti saisin haastateltavat henkilöt. Olin jatkuvasti hyvin epävarma opinnäytetyön onnistumisesta, sillä mukana oli niin monta liikkuvaa asiaa, esimerkiksi missään vaiheessa ei ollut täysin varmaa, saanko mukaan yhtään haastateltavaa, ja jos saan, saavatko he paikalle, kun haastattelupäivä on sovittu. Olin kuitenkin varautunut kaikkeen siihen, että jos haastateltavia ei saavu paikalle, mutta jostain syystä olin silti yllättynyt siitä, miten haasteelliseksi vapautuneiden vankien kanssa työskentely näyttäytyi.

Opinnäytetyön aihe osoittautui hyvin haasteelliseksi. Olin keskustellut vankien kanssa työskentelevien henkilöiden kanssa ja sain käsityksen, että kyseinen aihe puhuttaa vankeja niin vankiloiden sisällä kuin vapautumisvaiheessa. Kui-

tenkin haastattelutilanteessa vastaukset aiheesta eivät olleet kovin laajoja. Uskon, että tähän vaikutti tietenkin se, että olin haastateltaville tuntematon henkilö. Luottamus haastateltavaan piti luoda hyvin nopeasti ensivaikutelman perusteella, ennen haastattelun aloittamista.

Jo prosessin alkuvaiheessa mietin, että toteuttaisin haastattelut ryhmähaastatteluina. Jälkeenpäin mietittynä ryhmähaastattelut olisivat saattaneet tuottaa enemmän keskustelua aiheesta, ja tätä kautta haastatteluaineistoni olisi mahdollisesti ollut laajempi. Ryhmähaastattelut eivät kuitenkaan olleet mahdolliset työelämäkumppanin asiakkaiden kanssa, sillä heillä on asiakkaita laajalla alueella ympäri Suomea ja asiakkaita olisi ollut haasteellinen saada samalla kerralla useampaa samaan kaupunkiin.

Haastattelutilanteet olivat myös haasteellisia niin aikataulullisten järjestelyiden kuin haastateltavien mukaan saamisen vuoksi. Alkuvaiheessa haastateltavia oli mukana lähdössä kuusi henkilöä, joissa mukana oli miehiä sekä naisia. Tämän jälkeen peruutuksia tuli ja haastateltavia jäi neljä, jotka olivat kaikki miehiä. Toukokuussa järjestimme yhdessä VAO ry:n työntekijän kanssa kaksi haastattelupäivää. Ensimmäinen haastattelupäivä koitti ja lähdin haastattelemaan rikoksentekijöitä: paikalle saapui yksi mies ja seuraavan päivän haastattelut peruttiin, kun haastateltavat estyivät tulemasta paikalle. Haastattelut siirrettiin myöhempään ajankohtaan. Uudet haastattelupäivät sovittiin heinäkuun lopulle, mutta nämäkin haastattelut peruuntuivat haastateltavien estyneisyyden vuoksi. Elokuulle oli myös suunniteltu haastattelupäivä, joka myöskin peruuntui. Syyskuun lopulle yhdelle päivälle oli suunniteltu puhelinhaastattelu, joka loppujen lopuksi peruuntui. Haastateltavia oli hyvin vaikea saada mukaan opinnäytetyöhöni. Loppujen lopuksi päätin ottaa yhteyttä muihin järjestöihin ja yhdistyksiin ympäri Suomen, jotka työskentelevät vapautuneiden vankien kanssa. Tätä kautta löysin kaksi haastateltavia lisää työhöni.

Opinnäytetyöprosessin aikana mietin useaan kertaan, olisiko rajausta pitänyt tehdä toisin ja esimerkiksi ottaa mukaan haastateltavaksi vankilan sisällä olevia henkilöitä. Olisiko se mahdollistanut minulle laajemman haastattelukunnan, jossa mukana olisi ollut sekä miehiä että naisia? Näin jälkeenpäin mietittäessä, kun haastattelut on suoritettu ja tutkimustulokset saatu rajausta olisi kannattanut miettiä tarkemmin niukkojen tutkimustulosten takia. Lisäksi podin

useaan otteeseen sitä, että olisiko vankilan sisälle sovitut haastattelut tapahtuneet aikataulullisesti nopeammin. Toisaalta, olisihan vanki voinut yhtä hyvin peruuttaa haastattelupäivän oli hän sitten vankilan sisällä tai ulkona. Rajauksen vapautuneisiin vankeihin tein tutkimuslupiin liittyvistä syistä, sillä tutkimuslupa olisi pitänyt hakea vankilan sisälle, jos haastattelut olisi suoritettu vielä tuomiota istuvien vankien kanssa.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi oli hyvä oppimiskokemus minulle. Opinnäytetyöprosessin kautta pääsin tutustumaan työskentelyyn rikollistaustan omaavien henkilöiden kanssa. Opin heidän kanssaan työskentelystä, että kyseisen asiakasryhmän kanssa vaaditaan kärsivällisyyttä ja aina sovitut tapaamiset eivät toteudu. Rikostaustan omaavat henkilöt ovat vaikeita tavoittaa ja ymmärsin myös heidän näkökulmastaan, että omasta historiasta on vaikea puhua, eikä siitä haluta ihan jokaiselle vastaantulijalle kertoa. Kuitenkin ne hetket, jolloin tapaamiset onnistuvat heidän kanssaan ovat tärkeitä kohtaamisia niin työntekijän kuin asiakkaankin näkökulmasta.

Koen, että haastattelutilanteet olivat minulle hyödyllinen kokemus niin oppimisen kuin ammatillisuuden kannalta. Lisäksi se on varmasti kokemus, jota en koskaan unohda. Mielestäni olin rohkea, kun tartuin haasteelliseen aiheeseen kiinni ja suoritin koko opinnäytetyön yksin. Uskon, että tämä rohkeus on minulle merkki myös siitä, että pystyn rohkeasti tarttumaan tulevaisuudessa sosiaalialalla työskennellessä uusiin haasteisiin ja suoriutumaan niistä.

Rikosseuraamusala on aina kiehtonut minua ja olen ollut aiheesta kiinnostunut. Teoreettinen viitekehys antoi mahdollisuuden uppoutua rikollisuuden maailmaa ja antoi paljon teoreettista käsitystä kriminologiasta. Lisäksi itse haastattelutilanteet vapautuneiden vankien kanssa antoivat minulle kokemusta kohdata erilaisia ihmisiä, erilaisista taustoista. Koen, että opinnäytetyö antoi minulle paljon työkaluja tulevaisuuden työelämää varten.

LÄHTEET

- Aaltonen, M., Danielsson, P., Näsi, M., Kivivuori, J. & Suonpää, K. 2018. Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. 2., painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Aaltonen, T., Ruusuvoori, J. & Tiittula, L. 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 2., uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Aromaa, K & Laitinen, A. 2005. Rikollisuus ja kriminologia. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Eronen, S. 2001. Persoona. Kehityspsykologia. Helsinki: Edita
- Feldt, T & Metsäpelto, R. 2015. Meistä on moneksi. Persoonallisuuden psykologiset perusteet. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Forss, M. 2014. Fobban sosiaalisen median selviytymisopas. Helsinki: Crime Time.
- Haapasalo, J. 2008. Kriminaalipsykologia. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Haasio, A. 2013. Sosiaalinen media ja kirjastot. Helsinki: Hansaprint.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1988. Teemahaastattelu. 4., uudistettu painos. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 4., uudistettu painos. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P, & Sajavaara P. 2012. Tutki ja kirjoita. 17., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi, S, Remes, P & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 18., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kivivuori, J. 2008. Rikollisuuden syyt. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Kivivuori, J. 2013. Rikollisuuden syyt. 2. uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Korkeila, J., Joutsenniemi, K., Sailas, E, & Oksanen, J. (toim.) 2011. Irti häpeäleistä. Helsinki: Duodecim.
- Kulmala, A. 2006. Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2., uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Kuutti, H. 2012. Mediasanasto. Jyväskylä: Bookwell Oy.

Laar, S. & Levin S. 2006. Stigma and Group Inequality Social Psychological Perspectives. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.

Laine, M. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. 2., uudistettu painos. Helsinki: Tietosanoma.

Noppiari, E. 2006. Leiman antajat ja kantajat. Ajatuksia leimasta ja leimaamisesta asiakaslähtöisessä ja terveyttä edistävässä perhetyössä. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusraportteja. Jyväskylä: PS-kustannus. 173.

Noppiari, E., Kiiltomäki, A & Pesonen, A. 2007. Mielenterveystyö perusterveydenhuollossa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Perttula, J. 2008. Kokemuksen tutkimus. Merkitys- tulkinta- ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Pietilä, I. 2010. Ryhmä- ja yksilöhaastatteluiden diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Ruusuvaara, J., Nikander, M. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Poliisi. 2015. Poliisin toimintaan liittyviä tilastoja tammi-kesäkuulta. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.poliisi.fi/sisa-suomi/tiedotteet/1/0/polii-sin_toimintaan_liittyvia_tilastoja_tammi-kesakuulta_36479 [viitattu 7.9.2019].

Poliisi. 2019a. Kyberrikollisuus. WWW-dokumentti. Saatavilla: <https://www.poliisi.fi/rikokset/kyberrikollisuus> [viitattu 20.5.2019]

Poliisi. 2019b. Tietopalvelut. Rikostilastot. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/tietopalvelut?fbclid=IwAR23BOuy9de7pbB9wIWZE60s21_yw4vGzdLm-2zHC-CuDma31GB-vf_t8_oE [viitattu 9.10.2019].

Pudas, M. 2015. Milloin rikollisen nimi julkaistaan? *Iltalehti*. Nettijulkaisu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/uutiset/a/2015062419922446> [viitattu 20.5.2019].

Rikoksantorjunta.fi s.a. Teorioita rikollisuuden syistä. WWW-dokumentti. Saatavilla: <https://rikoksantorjunta.fi/teorioita-rikollisuuden-syista> [viitattu 7.10.2019].

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Rikosseuraamuslaitos. 2013. Valvottu koevapaus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/jauutiset/2013/12/lakivalvotustakoevapaudesta6292013astuuvoimaan1.1.2014.html> [viitattu 3.9.2019].

Rikosseuraamuslaitos. 2014. Valvottu koevapaus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/vapautumien/valvottukoevapaus.html> [viitattu 15.11.2019].

- Rimpiläinen, T. 2017. Milloin rikoksesta tuomitun nimi julkaistaan ja milloin ei? Näin asia harkitaan Aamulehdessä. *Aamulehti*. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.aamulehti.fi/kotimaa/miksi-talousrikollisen-nimi-julkaistaan-mutta-lapsen-hyvaksikayttajan-nimea-ei-nain-asia-harkitaan-24318627> [viitattu 20.5.2019].
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Teemoittelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoar- kisto. WWW-sivu. Saatavissa: https://www.fsd.uta.fi/menetelmaope- tus/kvali/L7_3_4.html [viitattu 29.10.2019].
- Seppänen, J & Väliverronen, E. 2012. Mediayhteiskunta. Tampere: Vastapaino.
- The Road from Crime 2012. Toimittaja: Weaver, A. Ohjaaja: Devlin, E. A Lagan Media Productions Ltd Film. Glasgow: The University of Glasgow. Videoleike. Saatavissa: <https://vimeo.com/43658591> [viitattu 10.9.2019].
- Tietoar- kisto 2015. Aineistohallinnan käsikirja. Fyysinen säilytys. WWW-doku- mentti. Saatavissa: <https://www.fsd.uta.fi/aineistonhallinta/fi/> [viitattu 29.11.2019].
- Toivio, T. & Nordling, E. 2013. Mielenterveyden psykologia. 3., uudistettu pai- nos. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Uu- distettu laitos. E-kirja. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Saatavissa: <https://kaak- kuri.finna.fi> [viitattu 21.5.2019.]
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf [viitattu 14.6.2019].
- Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Akateeminen väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatietei- den ja kauppatieteiden tiedekunta. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2015. Rikosseuraamuslaitos. Saatavissa: [https://www.rikosseuraamus.fi/ma- terial/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisu- sarja/l1CTvAnMd/RISE_1_2015_Vankeinhoidon_vaikuttavuus_-_Onko_kun- toutukselle_tilastollisia_perusteita_Sasu_Tyni_vaitoskirja_net.pdf](https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisu- sarja/l1CTvAnMd/RISE_1_2015_Vankeinhoidon_vaikuttavuus_-_Onko_kun- toutukselle_tilastollisia_perusteita_Sasu_Tyni_vaitoskirja_net.pdf) [viitattu 4.11.2019].
- VAO ry. 2018. Tietoa järjestöstä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.vaory.fi/tietoa-meista/> [viitattu 7.9.2019].
- Vilka, H. 2015. Tutki ja Kehitä. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustan- nus Oy.

Haastatteluilmoitus

Liite 1/1

Tervehdys!

Olen viimeisen vuoden sosionomiopiskelija Mari Kaakkois- Suomen ammattikorkeakoulusta Mikkelistä. Kirjoitan parhaillaan opinnäytetyötä aiheesta *Rikoksen tekijöiden kokemuksia median vaikutuksesta leimautumiseen*.

Opinnäytetyössä tarkoituksena minulla on haastattelujen avulla tutkia rikosentekijöiden kokemuksia median aiheuttamasta leimasta, miten rikosentekijät kokevat tämän, mihin tällä on vaikutusta, miten leima vaikuttaa persoonaan ja onko leimalla vaikutusta läheisiin. Medialla tarkoitetaan opinnäytetyössä kaikkia joukkotiedotusvälineitä, aina uutisista sosiaaliseen mediaan asti.

Tällä hetkellä tarvitsisin opinnäytetyöhöni haastateltavia, jotka haluaisivat vastata tutkimuskysymyksiini. Haastateltavalla tulisi olla rikollista taustaa, josta on tuomion saanut. Haastatteluiden ajankohtana tuomio tulisi olla suoritettu. Myös mahdollinen koevapaus tulisi olla suoritettu.

Haastattelut suoritetaan kasvotusten ja luottamuksellisesti. Myös puhelin ja sähköpostin välityksellä tehdyt haastattelut ovat mahdollisia tarpeen vaatiessa. Haastattelut nauhoitetaan ja nauhoitukset kirjoitetaan puhtaaksi opinnäytetyöhön. Nauhoittamisella pyrin siihen, että haastateltavien kommentit olisivat mahdollisimman tarkasti kirjoitettu juuri niin kuin ne on sanottu opinnäytetyöhön. Asiankerrontaa muokataan kuitenkin tarpeen vaatiessa siten, että henkilö ei ole missään vaiheessa tunnistettavissa siitä.

Opinnäytetyössä ei missään vaiheessa tule ilmi sinun tai läheisiesi nimiä, ikää, kotipaikkakuntaa tai rikosta, josta olet saanut tuomion. Lisäksi ennen haastatteluja kirjoitamme haastateltavien kanssa salassapitosopimuksen, joka tarkoittaa sitä, että haastattelutilanteesta ja siellä keskustelluista asioista ei levitetä missään muodossa tietoa ulkopuoliselle henkilölle. Haastatteluaineisto tulee olemaan vain tutkijan, eli minun käytettävissä ja aineisto tuhotaan asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua.

Kiitos mielenkiinnostanne!

Teemahaastattelurunko

1. Taustatiedot:

- Vapautumisen ajankohta?
- Montako kertaa ollut vangittuna?
- Haastateltava saa taustatiedoissa kertoa tuomiosta, jonka saanut, JOS itse haluaa ja kokee, että sillä on vaikutusta jotenkin leimaantumiseen.

2. Kokemukset:

- Kokevatko rikoksenteelijät median antaman kuvan tai käsityksen rikoksen tehneitä leimaavana? (Tuntuuko, että media leimaa teitä?) (Tällä kysymyksellä haetaan todennusta siihen, leimaako media rikoksenteelijöitä. Jos leimaa, miten se leimaa?)
- Millaisen kuvan tai käsityksen media antaa rikoksenteelijöistä heidän kokemana? (Kokevatko rikoksenteelijät, että ”suurennellaanko” mediassa tuomioita tms.)
- Miltä median antama kuva tuntuu heidän kokemana? (Aiheuttaako esim. häpeää?)
- Miten rikoksenteelijät kokevat, jos mediassa on kaikkien luettavissa rikoksen tehneen nimi ja tuomio?

3. Vaikutukset:

- Miten rikoksenteelijät kokevat median antaman kuvan vaikuttaneen heidän persoonallisuuteensa?
- Jos median antama kuva on vaikuttanut heihin, niin miten? Onko esim. jokin luonteenpiirre muuttunut, onko vaikuttanut sosiaalisiin tilanteisiin, sosiaaliseen elämään.
- Onko median antama kuva vaikuttanut jokapäiväiseen elämään? Jos on, niin miten? (asunnon ja työpaikan saanti tms.)

4. Vaikutukset läheisiin:

- Miten rikoksenteelijät kokevat median antaman kuvan vaikuttaneen omaisten reagointiin heistä?
- Miten rikoksenteelijät kokevat median antaman kuvan vaikuttaneen heidän ja läheisten välisiin suhteisiin?

VAO ry

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Opiskelen Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa Mikkelin kampuksella sosionomi (AMK)-johtavassa koulutusohjelmassa. Haen organisaatioltanne tutkimuslupaa opintoihini kuuluvan opinnäytetyön tekemiseksi.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tuottaa tietoa haastatteleamalla rikoksenteekijöiden kokemuksia median aiheuttamasta stigmasta ja leimasta. Lisäksi tarkoituksena on tuoda tietoa leimautumisen vaikutuksista rikoksenteekijöiden persoonaan. Tarkoitukseni on kerätä tutkimusaineisto haastatteleamalla asiakkaitanne, liittyen rikoksenteekijöiden kokemuksiin median vaikutuksesta leimautumiseen. Haastattelujen ajankohtana on kevät 2019.

Pyydän tällä hakemuksella lupaa:

- 1.) haastatella asiakkaitanne, kevään 2019 aikana.
- 2.) hyödyntää haastatteluaineistoa opinnäytetyöni raportoinnissa ja tulosten esittämisessä. Valmis opinnäytetyö julkaistaan valtakunnallisessa Theseus-tietokannassa, jossa raportti on vapaasti saatavilla.

Sitoudun noudattamaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita liittyen aineiston keräämiseen, säilyttämiseen ja salassapitosääntöksiin. Kerättävä aineisto on luottamuksellista. Henkilöitä ei mainita loppuraportissa omilla nimillään, ja mahdolliset suorat lainaukset tehdään tavalla, josta tutkittavaa ei voida välittömästi tunnistaa. Haastatteluaineisto on ainoastaan omassa käytössäni.

Osallistujat voivat halutessaan vetäytyä tutkimuksesta minä ajankohtana tahansa. Pyydän vielä erikseen tutkimusluvan haastateltavilta.

Annan mielelläni tarvittaessa lisätietoja opinnäytetyöstäni.

Mari Hyvärinen, sosionomiopiskelija, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Mikkelä, puh. 0449836978, mari.hyvarinen@edu.xamk.fi

Opinnäytetyöni ohjaava opettaja, Mauno Saksio, Halutessanne voitte olla yhteydessä myös häneen opinnäytetyöhöni liittyvissä asioissa. (mauno.saksio@xamk.fi)

Annan Mari Hyväriselle tutkimusluvan kerätä ja käyttää tutkimusaineistoa kohtien 1- 2 mukaisesti.

Jyväskylässä 6.5.2019

Paikka ja aika

SANJA SATEENRANTA /VAO ry

Allekirjoitus ja nimenselvennys

HAASTATTELULUPAHAKEMUS

Opiskelen Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa Mikkelin kampuksella sosionomi (AMK)- johtavassa koulutusohjelmassa. Haen tutkimuslupaa opintoihin kuuluvan opinnäytetyön tekemiseksi.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tuottaa tietoa haastatteleamalla rikoksenteekijöiden kokemuksia median aiheuttamasta stigmasta ja leimasta. Lisäksi tarkoituksena on tuoda tietoa leimautumisen vaikutuksista rikoksenteekijöiden persoonaan. Tarkoitukseni on kerätä tutkimusaineisto haastatteleamalla liittyen rikoksenteekijöiden kokemuksiin median vaikutuksesta leimautumiseen. Haastattelujen ajankohtana on kevät 2019.

Pyydän tällä lomakkeella lupaa:

- 1.) haastatella teitä liittyen kokemuksiinne median vaikutuksesta leimautumisesta,
- 2.) hyödyntää haastatteluaineistoa opinnäytetyöni raportoinnissa ja tulosten esittämisessä. Valmis opinnäytetyö julkaistaan valtakunnallisessa Theseus-tietokannassa, jossa raportti on vapaasti saatavilla.

Sitoudun noudattamaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita liittyen aineiston keräämiseen, säilyttämiseen ja salassapitosäännöksiin. Kerättävä aineisto on luottamuksellista. En mainitse nimeänne loppuraportissa, ja mahdolliset suorat lainaukset teen tavalla, josta henkilöllisyyttänne ei voida välittömästi tunnistaa. Haastatteluaineisto on ainoastaan omassa käytössäni.

Mari Hyvärinen

sosionomiopiskelija

Kaakkois- Suomen ammattikorkeakoulu Mikkelin kampus

Haastatteluluvan myöntäminen

Minä

---

annan suostumukseni haastatteluun sekä aineiston hyödyntämiseen opinnäytetyön raportoinnissa.

Paikka ja aika